FOTBAL PRO ROZVOJ:

Metodická příručka globálního rozvojového vzdělávání nejen pro učitele na středních školách

football for development

Autoři: Mirka Belhová, Bella Bello Bitugu, Lucie Juříková, Veronika Semelková
Odborná konzultace: Veronika Endrštová, Simona Šafaříková, Robin Ujfaluši, Kurt Wachter
Překlad z anglického originálu a jazyková redakce: Jiřina Holkupová a Daniela Mrázová
Grafická úprava: Studio Tomato/*www.tomato.cz*

© 2011 VIDC, Vídeň a INEX-SDA, Praha

VIDC - Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation
Möllwaldplatz 5/3, A-1040 Vídeň, Rakousko
office@vidc.org
Tel. (+43) 171 33594-90
Internet: www.vidc.org, www.fairplay.or.at

INEX - Sdružení dobrovolných aktivit
Varšavská 30, 120 00 Praha 2, Česká republika
fotbal@inexsda.cz
Tel. (+420) 222 362 715
Internet: www.inexsda.cz, www.fotbalprorozvoj.org

Šíření a kopírování této publikace pro vzdělávací účely je povoleno.

Tato publikace byla vydána za finanční podpory Evropské unie. Za obsah zodpovídají pouze VIDC, INEX-SDA a partneři projektu. Publikace nereprezentuje oficiální postoje Evropské unie.

THE "FOOTBALL FOR DEVELOPMENT" PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION.

Partners:

Mahatma Gandhi Emberi Human Rights Organization

Co-funders:

Austrian Development Cooperation

FOTBAL PRO ROZVOJ

METODICKÁ PŘÍRUČKA

GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

NEJEN PRO UČITELE NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

OBSAH

Úvodní slovo zástupce Mezinárodní federace fotbalových asociací (FIFA) | 7

Úvodem | 8

Kapitola první: Fotbal jako sport | 9
1.1. Obecné aspekty sportu/fotbalu
1.2. Možný přínos sportu
1.3. Odvrácená strana sportu/fotbalu
1.4. Mezinárodní organizace a podpora rozvoje prostřednictvím sportu, konkrétně fotbalu

Kapitola druhá: Fotbal a rozvoj | 12
2.1. Globální partnerství
2.2. Sport pro rozvoj v akci

Kapitola třetí: Vzdělávání a výchova v projektu Fotbal pro rozvoj | 15
3.1. Globální rozvojové vzdělávání
3.2 Rámec lekcí: pedagogický konstruktivismus
3.3 Vedení a přizpůsobování lekce

TÉMATA

Téma první: FOTBAL A SPOLEČENSKÉ ZMĚNY | 19
Základní informace k tématu
Lekce první: Fotbal a jeho různé stránky (délka 90')
Příloha 1: Články 1 až 5 – Různé stránky fotbalu

Téma druhé: FOTBAL A SPOLEČNOST | 24
Základní informace k tématu
Lekce druhá: Dávej góly, ale ne vlastní (délka 60')
Příloha 2: Fotbalem k míru
Příloha 3: Piktogramy – pravidla pouličního fotbalu

Téma třetí: FOTBAL A CHUDOBA | 30
Základní informace k tématu
Lekce třetí: Vyhrát může jen ten, kdo hraje (délka 90')
Příloha 4: Fotografie Mathare
Příloha 5: Novinový článek
Příloha 6: Příběh sedmnáctiletého Simona Musindeho

Téma čtvrté: FOTBAL A HIV/AIDS | 37
Základní informace k tématu
Lekce čtvrtá: Je čas jednat (délka 90')
Příloha 7: Šest případových studií
Příloha 8: Kvíz o HIV/AIDS

Téma páté: FOTBAL A ROVNOST ŽEN A MUŽŮ | 44
Základní informace k tématu
Lekce pátá: Fotbal pro všechny (délka 90')
Příloha 9: Karty s popisy rolí
Příloha 10: Situační karty

Odkazy na iniciativy zaměřené na rozvoj prostřednictvím fotbalu | 52

Informace o projektu Fotbal pro rozvoj | 54
Sport jako prostředek zvyšování informovanosti a získávání veřejné podpory

Partneři projektu Fotbal pro rozvoj | 55
VIDC - Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation
INEX – Sdružení dobrovolných aktivit
Uisp – Unione Italiana Sport per Tutti
Mahatma Gandhi Emberi Jogi Egyesület

Bibliografie | 57
Publikace o fotbalu a rozvoji
Pedagogické publikace

Formulář pro zpětnou vazbu: příručka Fotbal pro rozvoj | 58

Úvodní slovo zástupce Mezinárodní federace fotbalových asociací (FIFA)

Fotbal se stal důležitým nástrojem pro stovky sociálních rozvojových programů, které realizují neziskové organizace a místní sdružení po celém světě. Tyto programy poskytují dětem a mladým lidem cenné prostředky k tomu, aby mohli aktivně ovlivňovat kvalitu svého života. Soustřeďují se na nejzávažnější problémy každé komunity, a tím celosvětově přispívají k pozitivním společenským změnám. V roce 2005 začala FIFA společně s organizací streetfootballworld sdružovat lokální fotbalové iniciativy s tímto zaměřením, přímo podporovat jejich programy a propagovat je. Vzniklo tak jedinečné celosvětové hnutí Football for Hope (Fotbal dává naději), které využívá fotbal k podpoře udržitelného rozvoje.

Hnutí Football for Hope dosáhlo ve své činnosti mnoha úspěchů, působí na celém světě a jeho zakladatelé pracují s velkým nasazením. Pro veřejný i soukromý sektor, občanskou společnost a mezinárodní rozvojové instituce představuje atraktivní platformu, která jim umožňuje udržitelně investovat a navazovat nová partnerství na podporu společenského rozvoje. Football for Hope v současnosti zprostředkovává programy pro stovky tisíc mladých lidí na celém světě. Hnutí urychluje inovaci a sociální investice v různých sférách společnosti, je stále více uznáváno a daří se mu získávat nové zdroje a šířit odborné znalosti. Cílem hnutí Football for Hope je zajistit, aby fotbal co nejvíce a co nejkonkrétněji přispíval k trvale udržitelnému rozvoji.

Právě v tomto duchu byl navržen a realizován projekt, jehož součástí je i tato příručka pro učitele. Jeho cílem je využívat výsledky a zkušenosti získané v rámci koncepce Fotbalu pro rozvoj, především pak hnutí Football for Hope, a dále je rozvíjet. Příručka je zaměřena na žáky a studenty od 14 do 19 let a je určena pro pedagogické pracovníky (učitele, trenéry a sociální pracovníky). Představuje nejen důležitý nástroj pro vzdělávání, ale i inovační, zajímavou a názornou ukázku toho, jak lze koncepci Fotbalu pro rozvoj využít v pedagogické praxi. Nejdůležitější část příručky tvoří pět hlavních témat, která se vztahují k rozvojovým cílům tisíciletí. Patří mezi ně boj s extrémní chudobou, hladem a nemocemi, rozvíjení mezinárodních fotbalových partnerství a rovnoprávnost mužů a žen. Hlavním záměrem příručky je tak při probírání globálních problémů neformálně zapojit fotbal do školní výuky. Příručka byla vytvořena jako víceúčelový soubor praktických materiálů, pomocí nichž mohou pedagogičtí pracovníci informovat a vzdělávat své studenty, šířit osvětu, podporovat porozumění a pomáhat studentům hledat reálná, praktická řešení globálních problémů a podílet se na nich. Doufám, že tato příručka a téma fotbalu přispěje k zajímavým a podnětným diskuzím a poslouží studentům jako motivace a výzva k aktivitě ve všech oblastech jejich života.

***Federico Addiechi**, ředitel oddělení pro společenskou odpovědnost FIFA*

© Kurt Wachter / FairPlay

© INEX - SDA

Úvodem

Tato metodická příručka určená pro vzdělávání mládeže ve věku od 14 do 19 let představuje učiteli fotbal jako jeden z nástrojů, který lze u nás i ve světě využít ke zmírňování negativních společenských jevů. Naším záměrem bylo prostřednictvím této všem dobře známé hry přiblížit globální problémy soudobé společnosti uvedené cílové skupině, a přispět tak k jejich lepšímu porozumění a aktivnímu zájmu o ně. Za tímto účelem byly vytvořeny lekce, které jsou spolu s doprovodnými texty určeny k praktickému využití při přípravě hodin v rámci průřezových témat: výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a osobnostní a sociální výchova. Hlavním cílem příručky je přispět ke zvýšení informovanosti o globálních problémech a o životech lidí v rozvojových (globální Jih) a rozvinutých (globální Sever) zemích. Jednotlivé lekce umožňují pochopit souvislosti mezi vlastním životem a osudy lidí na celém světě, a podporují tak vytváření dovedností a postojů, které umožní mladým lidem aktivně řešit problémy na místní i mezinárodní úrovni.

Příručka finančně podpořená Evropskou komisí vznikla v rámci projektu Fotbal pro rozvoj, jehož obecným cílem je využití fotbalu jako prostředku, který přispívá k plnění rozvojových cílů tisíciletí. Tato příručka se zaměřuje zejména na čtyři konkrétní témata, kterými jsou extrémní chudoba a hlad, nerovnost žen a mužů, HIV/AIDS a mezinárodní partnerství (rozvojové cíle tisíciletí 1, 3, 6 a 8)[1]. Finální publikace je výsledkem roční práce, která započala vytvořením elektronického návrhu. Ten byl testován ve školách, střediscích pro mládež, na veřejných promítáních, mezi fanoušky během Mistrovství světa ve fotbale 2010 a na letních fotbalových táborech pro mládež. Lekce byly pilotně realizovány ve třech evropských zemích. Při přípravě příručky probíhaly konzultace s pedagogy zaměřenými na rozvojové otázky, zástupci neziskových organizací, učiteli a studenty. Jejich názory a příspěvky se staly součástí publikace. Tato příručka pro učitele je k dispozici také v anglickém, německém, italském, a maďarském jazyce, a to buď v elektronické podobě na www.footballfordevelopment.net, nebo ji lze objednat v tištěné podobě u partnerských organizací projektu Fotbal pro rozvoj.

Vyškolený lektorský tým projektu Fotbal pro rozvoj pořádá workshopy v různých vzdělávacích institucích, školách a centrech pro mládež. Příručku jsme však koncipovali tak, aby ji mohli učitelé i volnočasoví pedagogové používat samostatně a přizpůsobovat vlastním potřebám. Jsme si přitom vědomi toho, že rozsahem lekcí a publikace samotné nepokrýváme vybraná téma vyčerpávajícím způsobem. Proto jsou v příručce odkazy na zdroje a další literaturu, kde může uživatel získat hlubší vhled do problematiky, a rozšířit si tak obzor dle vlastního uvážení.

Příručka je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. První z nich se skládá ze tří kapitol – obecné aspekty sportu/fotbalu, fotbal a rozvoj a dále teoretický a pedagogický podklad, který jsme využili ke zpracování témat a aktivit obsažených v příručce. Úvodní dvě kapitoly poskytují čtenáři základní informace o charakteru sportu/fotbalu a jeho možném pozitivním využití v kontextu individuálního a společenského rozvoje. Dále pak zasazují tento koncept do kontextu mezinárodní politiky a na několika příkladech z praxe ukazují jeho využití v zemích globálního Jihu. Třetí kapitola představuje pojetí globálního rozvojového vzdělávání, cíle a pedagogické principy využité při sestavování následných lekcí. Druhou, praktickou část příručky tvoří pět lekcí, jejichž součástí je vždy text se základními informacemi k tématu a následně popis, jak krok za krokem s tématem v hodině pracovat. Těchto pět témat je nazváno: Fotbal a společenské změny, Fotbal a společnost, Fotbal a chudoba, Fotbal a HIV/AIDS a Fotbal a rovnost žen a mužů.

Věříme, že pro vás tyto plány hodin, metody a nápady budou podnětné a užitečné při práci se studenty, a oceníme, pokud využijete možnosti poskytnout nám kritickou zpětnou vazbu vycházející z vašich zkušeností (viz formulář na konci příručky).
Přejeme vám dobrý tah na branku ve vašem pedagogickém úsilí.

Za autory projektu Bella Bello Bitugu a Lucie Juříková

[1] Rozvojové cíle tisíciletí sestávají z osmi konkrétních cílů, k jejichž plnění se pod záštitou OSN v roce 2000 zavázalo 191 států včetně České republiky. Jako cílový rok naplnění byl určen rok 2015. Jednotlivé cíle: 1. Odstranit extrémní chudobu a hlad; 2. Zpřístupnit všem základní vzdělání; 3. Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen; 4. Snížit dětskou úmrtnost; 5. Zlepšit zdraví matek; 6. Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem; 7. Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí; 8. Vytvořit globální partnerství pro rozvoj. Viz http://www.undp.org/mdg/

Kapitola první: Fotbal jako sport

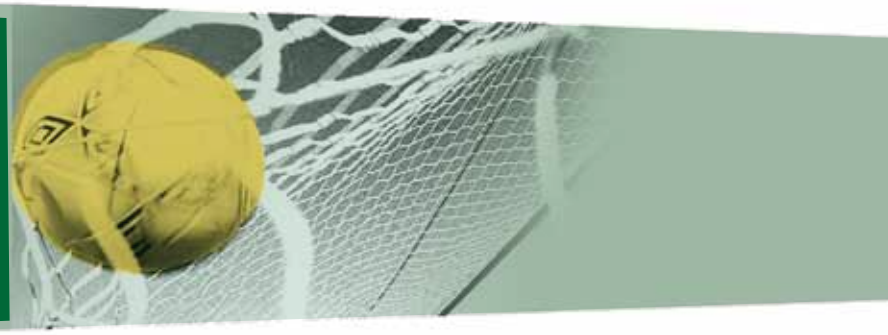

1.1. Obecné aspekty sportu/fotbalu

Fotbal je v současnosti považován za nejrozšířenější aktivní i pasivní sport. Počet lidí, kteří jej sledují, celosvětově přesahuje 200 milionů. Fotbal je globální sport, který má obrovské množství příznivců po celém světě. Týden co týden naplňuje fanoušky emocemi a svádí dohromady lidi z rozdílných prostředí a kultur.

Kromě radosti ze sledování tohoto sportu a pozitivního účinku na fyzickou kondici aktivních hráčů, ať už na profesionální nebo amatérské úrovni, může fotbal přinést pozitiva i v dalších oblastech. Může přispívat k řešení otázek spojených s globalizací, společenským rozvojem, dialogem mezi Jihem a Severem a mírovým soužitím rozdílných komunit. Zvláště ve vyšších ligách se pak s fotbalem samozřejmě pojí i finanční a ekonomické zisky. Díky tomu jsou pak hráči a lidé, kteří jsou zapojeni do fotbalu na nejvyšší úrovni, vnímáni jako idoly a vzory. Tak je vidí hlavně mladí lidé, kteří je chtějí následovat a napodobovat jejich příklad. Tento fenomén se neomezuje jen na fotbal, ale existuje také v dalších sportovních odvětvích.

Díky tomu se z fotbalu stává celosvětový fenomén, ve kterém se pohybují miliardy dolarů. Mezinárodní fotbalové soutěže vytvářejí jako výsledek svého kulturního působení i vlastní obchodní značky. Na poli marketingu dnes fotbal produkuje vlastní symboly, které se uplatňují i mimo fotbalovou sféru, a spoluvytváří tak velkou část světového kapitalistického trhu. Fotbal dnes patří k nejrychleji rostoucím odvětvím na světě. Fotbalové produkty nejrůznějšího druhu tvoří důležitou složku celkové výroby dnešního tržního hospodářství a stávají se součástí řady kulturních komodit, které jsou typickým znakem globalizace. Fotbal je dnes přední globální komoditou, která otvírá dveře do celého světa a sjednocuje jeho občany. Strategie Fotbal pro rozvoj proto využívá fotbal jako platformu pro řešení problémů, s nimiž se potýkají mladí lidé i společnost obecně.

1.2. Možný přínos sportu

Záměr využít fotbal jako nástroj rozvoje a míru si získal podporu a uznání řady organizací i jednotlivců, protože sport může díky svému specifickému charakteru vnést do rozvoje a mírového procesu konkrétní hodnoty. Ty vycházejí z těchto pěti typických rysů, které se sportu připisují:

Všeobecná popularita sportu
Sport přitahuje lidi ze všech sfér společnosti (diváky, dobrovolníky, aktivní sportovce) více než jakákoli jiná činnost. Účast lidí ve sportu a jeho popularita přesahuje národní, kulturní, socio-ekonomické a politické hranice a s úspěchem se na ně lze odvolávat prakticky v každé společnosti na světě.

Sport spojuje jednotlivce i komunity
Sport je ze své podstaty společenskou aktivitou. Spojuje tak hráče, týmy, trenéry, dobrovolníky a diváky, fotbalové činitele, vládní agentury i mezinárodní organizace.

Sport jako efektivní komunikační platforma
Sport je dnes již zavedenou kulturní komoditou, která jakožto zdroj globální masové zábavy tvoří významnou komunikační platformu s širokým dosahem. Většina velkých sportovních hvězd (sportovců i sportovkyň) vystupuje jako vyslanci, mluvčí či tváře nejrůznějších rozvojových, kulturních, hospodářských, politických a sociálních projektů. Když basketbalová superstar **Earvin** „Magic“ **Johnson** v roce 1991 oznámila, že je HIV pozitivní, bylo to považováno za přelomový okamžik v boji proti HIV a AIDS. Několik fotbalových vzorů a vyslanců pochází ze zemí globálního Jihu. Jedná se například o hvězdu jako **George Weah** z Libérie, který využíval a stále využívá svou pozici fotbalového hrdiny k prosazování míru ve své zemi. Totéž platí pro **Didiera Drogbu** a jeho činnost v Pobřeží slonoviny. Bývalý kapitán ghanského národního týmu **Anthony Baffoe** velice aktivně bojuje proti rasismu a mar-

ginalizaci černošských fotbalistů a hráčů dalších menšin v Evropě. Společně se svým krajanem **Abédi Ayew Pelém** se v roli vyslanců projektu „FIFA pro SOS dětské vesničky“ snaží ulehčit život dětem v Ghaně.

Využití mnohostrannosti sportu ve prospěch rozvoje a míru
Sport patří k rozvojovým nástrojům, jejichž potenciál a vliv zasahují do mnoha oblastí. Využívá se ke zdravotnické osvětě, k prevenci nemocí, k rozvíjení schopností a vzdělávání dětí a mládeže. Uplatňuje se při prosazování rovnosti žen a mužů, vytváření celosvětových partnerství, rozvoji zaměstnanosti, podpoře řešení konfliktů a sociálního začlenění. Pomocí sportu lze předcházet nepřátelství, vyloučení a všem formám diskriminace. Využívá se v boji s rasismem, rasovou diskriminací, xenofobií a podobnými formami netolerance.

Moc sportu dodávat sebevědomí, motivovat a inspirovat
Sport lidi motivuje tím, že jim umožňuje poznat to, co dokážou, spíše než to, co nedokážou. To poznání jim dává naději a může vést k pozitivnímu náhledu na život i na budoucnost. Sport posiluje vytváření kladných hodnot, které rychle, ale trvale ovlivňují především mládež. Mladí lidé se učí hrát fér, spolupracovat v týmu a vyrovnávat se s úspěchy i neúspěchy při hře nebo ve skutečném životě. Získávají tak dovednosti, které posilují jejich sebevědomí a tím i zaměstnatelnost.

1.3. Odvrácená strana sportu/fotbalu

Nesmíme však zapomínat, že sport/fotbal má i stinné a problematické stránky, kterým je třeba věnovat pozornost a řešit je pomocí udržitelných strategií. V různých sportovních odvětvích, a ve fotbalu především, se vyskytují problémy s rasismem, xenofobií a různými formami diskriminace, které brání zapojení určité skupiny lidí kvůli jejich původu a národnosti. Ve sportu se vyskytuje i problém dopingu, přílišné komercionalizace a někdy i snaha vnímat soutěžení a výhru jako jedinou motivaci sportovní činnosti, což potom brání plnému využití všech nesporných pozitiv sportu, a tedy i fotbalu. K dalším problémům, se kterými se sport a fotbal potýkají, patří využívání sportovců a sportovkyň z Afriky a dalších rozvojových zemí a také využívání asijských (dětských) dělníků, kteří vyrábějí sportovní potřeby v nevyhovujících pracovních podmínkách. Nebezpečí představuje i skupina lidí, kteří se snaží fotbal využít (protože přitahuje tolik lidí ze všech sfér společnosti) k vyvolávání různých forem násilí a k šíření extrémně pravicových názorů a postojů.

1.4. Mezinárodní organizace a podpora rozvoje prostřednictvím sportu, konkrétně fotbalu

Rada Evropy definuje sport **jako všechny formy tělesné činnosti, jejichž cílem, ať již prostřednictvím organizované účasti či nikoli, je projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.** Tato definice zahrnuje všechny formy činnosti, které mohou rozvíjet tělesnou i psychickou kondici a sociální interakci. Účast ve sportu a přístup k němu jsou v tomto pojetí vnímány jako základní lidské právo, které přináší celou řadu pozitiv jednotlivcům, skupinám i celé společnosti bez ohledu na věk, rasu, náboženské vyznání, pohlaví, ekonomickou situaci nebo osobní či politické postoje. To platí od roku 1948, kdy **Všeobecná deklarace lidských práv vydaná OSN přiznala všem lidem právo na odpočinek a volný čas**, životní úroveň zaručující zdraví a prosperitu jednotlivce i jeho rodiny, bezplatné a povinné základní vzdělání a zapojení do kulturního života komunity.

Organizace spojených národů (OSN) vydala v roce 2003 mezirezortní zprávu (viz níže), v níž ukazuje, jak může sport napomáhat dosahování rozvojových cílů tisíciletí. Valné shromáždění přijalo na svém 52. plenárním zasedání rezoluci 58/5 nazvanou Sport jako prostředek k podpoře vzdělání, zdraví, rozvoje a míru (Sports as a Means to Promote Education, Health, Development and Peace) a vyzvalo vlády, systém OSN, sportovní organizace, neziskové organizace, soukromý sektor a další aktéry k tomu, aby jednotlivě, společně i v rámci partnerství využívali sport jako prostředek rozvoje a míru.

Mezirezortní pracovní skupina pro rozvoj a mír (Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace) ve své zprávě z roku 2003 nazvané Sport pro rozvoj a mír: plnění rozvojových cílů tisíciletí (Sport for Development and Peace: Towards Achieving the Millennium Development Goals) uvádí, že vhodně naplánované sportovní iniciativy jsou praktickým a ekonomicky výhodným prostředkem, jak dosáhnout rozvojových a mírových cílů. Sport je efektivní nástroj, kterým by OSN měla stále více doplňovat stávající činnosti. [...] Díky svému charakteru a velkému vlivu je sport funkčním a praktickým prostředkem k podpoře plnění rozvojových cílů tisíciletí.

OSN za více než 60 let své existence vydala pouze dva dokumenty, v nichž jednoznačně uznává sport jako prostředek k udržení zdraví, a to Deklaraci tisíciletí (Millenium Declaration) a Deklaraci závazků v oblasti HIV/AIDS (Declaration of Commitment on HIV and AIDS), v nichž se výslovně zmiňuje využívání sportu a tělesné činnosti.

Evropská unie vyhlásila rok 2004 Evropským rokem výchovy prostřednictvím sportu a tento rok byl ve znamení řady aktivit, které v členských státech pořádaly organizace různého zaměření. S cílem více zapojit sport do rozvojové agendy vyhlásila OSN rok 2005 Mezinárodním rokem sportu a tělesné výchovy.

V **Bílé knize Evropské komise o sportu** se uvádí, že spolupráce na poli sportu může přispět ke zlepšení mezinárodních vztahů i v dalších oblastech, které se sportem nesouvisejí, a že by se sport mohl zařazovat do programů zahraniční pomoci jako prostředek podpory vzdělávání, zdraví, socioekonomického rozvoje, míru a uvolňování napětí mezi etniky.

Organizace **FIFA** (Mezinárodní federace fotbalových asociací) a **streetfootballworld** uzavřely v roce 2005 strategické spojenectví a založily hnutí nazvané Football for Hope. Jeho cílem je pomáhat organizacím, které se zaměřují na rozvoj prostřednictvím fotbalu, v rozšiřování jejich vlivu a ve větším zapojování fotbalu do řešení společenských a rozvojových problémů. V témže roce se FIFA stala partnerem iniciativy UNICEF nazvané With Children We Win (S dětmi vyhráváme), která fotbal používá jako univerzální jazyk, jenž pomáhá snižovat rozdíly mezi lidmi a prosazovat hodnoty důležité pro trvalý mír, nenásilí a toleranci.

Kromě toho v roce 2006 Evropská komise a FIFA navázaly partnerství pro rozvoj prostřednictvím fotbalu, neboť tato hra má potenciál zasahovat do **celé řady oblastí** rozvoje a také „[...] proto, že fotbal může pozitivně ovlivnit rozvojové země a jejich pokrok v dosahování **rozvojových cílů tisíciletí**, a v neposlední řadě i proto, že příští mistrovství světa v roce 2010 se bude poprvé v historii konat na africkém kontinentě, v Jihoafrické republice“.

V souvislosti s přípravami na mistrovství světa v Jihoafrické republice v roce 2010 vyzvala Africká unie všechny členské státy, aby podporovaly sport jakožto nástroj udržitelného hospodářského rozvoje, zmírňování chudoby, šíření míru a sociální soudržnosti. Africká unie chce spolupracovat s partnery, jako jsou FIFA, CAF (Africká fotbalová konfederace) a OSN, a doufá, že tato akce ve spojení s dalšími programy a iniciativami napomůže šíření myšlenky využití fotbalu v oblasti rozvoje. Další pozitivní vlivy pořádání mistrovství světa vidí Africká unie ve zlepšení životního prostředí a bezpečnosti, v rozvoji cestovního ruchu, v obnově a budování infrastruktury a v rozvíjející se spolupráci na africkém kontinentě.

Jeden z nejznámějších fotbalových klubů světa – FC Barcelona – podporuje také „sociální rozměr fotbalu“. Spolupracuje s Dětským fondem OSN **(UNICEF)**, v září 2006 spolu uzavřely pětileté partnerství, jehož cílem je šířit osvětu o HIV a AIDS a získávat prostředky na pomoc dětem, které tato nemoc postihla. Po dobu pěti let klub každoročně věnuje 1,5 milionu eur na financování projektů zaměřených na boj s HIV a AIDS v Africe a Latinské Americe. Od sezóny 2006-2007 mají také hráči na dresu logo UNICEF, což je poprvé za 111 let existence klubu, kdy se podobné logo na dresu objevilo. Podporou organizace UNICEF a dětí na celém světě dává FC Barcelona hlubší význam svému mottu **„Více než klub“**.

© Kurt Wachter / FairPlay

Kapitola druhá: Fotbal a rozvoj

2.1. Globální partnerství

Cest k dosažení míru a rozvoje je tolik a jsou tak rozmanité, že možných řešení je nekonečně mnoho a neexistuje jednoduchá strategie, která by vedla ke zdárnému konci. Některé rozvojové organizace a iniciativy jsou založené na ekonomické, politické, kulturní nebo jiné perspektivě. Existují však i organizace a jednotlivci, kteří si jako efektivní a úsporný prostředek k dosažení rozvoje, růstu a míru zvolili sport.

Potřeba navazovat rozvojová a globální partnerství vzniká především proto, že různé části světa dosáhly různého stupně rozvoje. Většina obyvatel globálního Jihu žije v zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky, které bývají charakterizovány jako rozvojové. Země Severu se naopak charakterizují jako rozvinuté. Pro posuzování toho, zda země patří mezi rozvinuté nebo rozvojové, neexistuje žádné pevné měřítko. K aspektům, které se zohledňují při určování míry rozvinutosti, patří výše národního důchodu, dostupnost a kvalita zdravotnických a vzdělávacích zařízení, stav lidských práv, zapojení a účast občanů ve veřejném životě a jejich vztah k životnímu prostředí, otázky rovnosti žen a mužů a otázky spojené s dětmi. V celosvětovém měřítku se za nutný předpoklad k poznávání různých společností a k dosažení celosvětového rozvoje a spolupráce považuje právě globální partnerství.

Ukazuje se, že takové partnerství mezi jednotlivci a národy lze velice efektivně navazovat prostřednictvím sportu, a zároveň tak lze přispívat k posilování míru a urovnávání konfliktů. Z mnoha příkladů můžeme jmenovat „pingpongovou diplomacii“ mezi USA a Čínou v době studené války (výměna amerických a čínských hráčů stolního tenisu, která pozitivně ovlivnila vztahy těchto dvou velmocí), společné družstvo Severní a Jižní Koreje na olympijských hrách nebo fotbalové zápasy mezi palestinskými a izraelskými mužstvy.

2.2. Sport pro rozvoj v akci

Strategie využití fotbalu a sportu obecně ve prospěch rozvoje se těší velkému zájmu, protože je vzhledem k vynaloženým nákladům efektivní, přístupná všem, tvořivá, udržitelná a vybízí k vlastní iniciativě. Některé africké země, například Kapverdy, Mozambik, Sierra Leone, Tanzanie a Uganda, začlenily sport do svých **Strategií snižování chudoby (PRSP)**. Tyto dokumenty popisují, jaké makroekonomické, strukturální a sociální politiky podporující růst a potírání chudoby bude země realizovat v příštích několika letech, jaké bude potřebovat mezinárodní financování a z jakých zdrojů je plánuje zajistit. Kromě toho vznikají z iniciativy skupin a jednotlivců v různých částech světa neustále další projekty, které podporují myšlenku, že potenciál sportu/fotbalu lze mimo jiné využít i ve prospěch rozvoje jedince a společnosti.

Odkazy na některé z nich najdete na konci této příručky. Zde uvádíme pouze pět afrických a jednu evropskou organizaci - partnery našeho projektu Fotbal pro rozvoj, jehož součástí je i tato příručka.

© Flo Lackner / FC Wacker

© Delta Culture

KEŇA

Sportovní sdružení mládeže **Mathare Youth Sports Association (MYSA)** bylo založeno v roce 1987 v Mathare, v jednom z největších a nejchudších afrických slumů, který se nachází jen několik kilometrů od hlavní obchodní čtvrti keňské metropole Nairobi. Z původně malého svépomocného sportovního projektu pro mládež se rychle stal rozvojový komunitní projekt založený na fotbalu. V roce 1988 byla MYSA prvním sdružením, které fotbal spojilo s programy zaměřenými na zlepšování životního prostředí ve slumu, prevenci AIDS, boj s drogami a alkoholismem. Na zásadní společenské problémy MYSA upozorňuje pomocí hudby, divadla a tance, snaží se zajišťovat potraviny pro uvězněné děti a spolupracuje také na jejich propouštění. Svým členům nabízí školení o tom, jak vést ostatní lidi, a mladým vedoucím uděluje finanční odměny, aby mohli pokračovat ve školní docházce. Dnes se programů MYSA účastní přes 20 000 mladých lidí, kteří tvoří více než 1600 týmů. Vedoucí programů MYSA také pomáhají realizovat projekty v Botswaně, jižním Súdánu, Tanzanii a Ugandě. Nejvýraznějším rysem organizace MYSA a zároveň hlavním důvodem jejího úspěchu je skutečnost, že ji řídí sami mladí lidé.

www.mysakenya.org

NIGÉRIE

Organizace **Search and Groom** vznikla v roce 2003 s cílem vytvářet vlastní programy založené na poznání, že fotbal lze díky jeho všeobecné oblíbenosti využít jako nástroj v kampaních a jako prostředek k obnově rovnováhy a pospolitosti. Snaží se mládeži, lidem bez domova, uprchlíkům a dalším ohroženým skupinám obyvatel poskytovat příležitosti v oblasti vzdělávání, školení, rehabilitace, zaměstnání, sportu a volného času. Tato organizace věří, že přístup ke sportu a zapojení do něj je lidským právem a ideálním základem pro získávání dovedností potřebných k životu. Uvědomuje si, jaké možnosti a hodnoty sport nabízí. Organizace Search and Groom, která je nestátní a nestranickou organizací, usiluje o rozvoj chudých lidí a zlepšení jejich životních podmínek. Search and Groom přispívá v Nigérii k obhajování, ochraně a prosazování všeobecně uznaných lidských práv v souladu s mezinárodními lidskoprávními standardy. Těchto cílů se snaží dosáhnout pomocí výzkumu a vydávání publikací, pomocí kampaní, vzdělávání v oblasti lidských práv a projektů zaměřených na posilování pravomocí občanů.

www.searchandgroom-ng.org

GHANA

Ghanská organizace **SOS dětské vesničky** je nezávislá nestátní organizace zaměřená na společenský rozvoj, která působí v oblasti péče o děti. Byla založena v roce 1974 a v současné době spravuje čtyři vesničky v oblastech Tema, Asiakwa, Kumasi a Tamale. V těchto vesničkách žije přes 500 dětí a přidružená vzdělávací zařízení navštěvuje více než 2000 žáků. V roce 2005 organizace SOS dětské vesničky zahájila program na podporu rodiny (Family Strengthening Programme). Cílem tohoto programu je předcházet tomu, aby rodiče opouštěli své děti. V současné době funguje ve 12 komunitách ve třech z deseti ghanských regionů. V letech 2007 a 2008 uspořádala organizace SOS dětské vesničky Ghana festival nazvaný Football for Peace and Development (Fotbal pro mír a rozvoj), kterého se zúčastnilo 750 mladých lidí z Ghany a pěti dalších afrických zemí. Festival byl naplánován tak, aby probíhal zároveň s fotbalovým mistrovstvím Afriky. Organizace tak vytvořila vlastní verzi mistrovství Afriky, které využila k tomu, aby děti poznaly jiné kultury a seznámily se s rozvojovými a sociálními tématy, jako je mír, násilí nebo zdraví. V současné době probíhá v ghanském Severním regionu spolupráce s fotbalovou akademií Feyenoord Rotterdam.

www.sosghana.org

JIHOAFRICKÁ REPUBLIKA

Svaz jihoafrických fotbalistů **South African Football Players Union** (SAPFU) je přidruženým členem Kongresu jihoafrických odborových svazů (Congress of South African Trade Unions) a zastupuje profesionální fotbalové hráče z Jihoafrické republiky. Zároveň je členem mezinárodního fotbalového odborového svazu FIFPro (International Federation of Professional Footballers). Odborový svaz SAFPU má téměř 600 členů. V uplynulém desetiletí zemřelo několik jihoafrických fotbalistů na onemocnění související s AIDS. Fotbalové kluby se k tomuto problému oficiálně příliš nevyjadřovaly a ani nevěděly, jak k němu přistupovat. Za těchto okolností svaz SAFPU zahájil informační kampaň a začal organizovat skupinový poradenský program. Protože fotbal je mezi černými Jihoafričany nejoblíbenějším sportem, využil svaz SAFPU popularitu profesionálních fotbalistů k šíření informací a důležitých sdělení (například o prevenci HIV/AIDS).

www.safpu.org

KONŽSKÁ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA

Sportovní organizace na podporu lidských práv **La ligue sportive pour la promotion et la défense des droits de l'Homme (LISPED)** vznikla v roce 1999 a jejím cílem je prosazovat a chránit lidská práva ve sportu, napomáhat porozumění mezi etnickými skupinami a národy, šířit toleranci ve společnosti a řešit otázky spojené s válkami, mírem a násilím. Tato organizace se pomocí sportu snaží usnadnit integraci lidí různého rasového původu a formovat národní i mezinárodní postoje ke sportovním hodnotám – především k fair play, toleranci, nenásilí a odmítání rasismu. Usiluje také o to, aby se ženy a dívky zabývaly otázkou rovnosti pohlaví a aby dostaly možnost rozhodovat se samy za sebe. Během fotbalového mistrovství Afriky v lednu 2008 se organizace LISPED zapojila do programu nazvaného Sport pro mír a sociální rozvoj (Sports for Peace and Social Development), který vedla organizace SOS dětské vesničky Ghana. V rámci tohoto programu vznikla africká síť, která se snaží šířit mír prostřednictvím sportu a sdružuje organizace i jednotlivce z Ghany, Keni, Rwandy, Burundi, Tanzanie, Velké Británie, Rakouska, Alžírska, Madagaskaru a Tuniska.

www.lisped.org

RAKOUSKO

Nezisková organizace **Name*it** sídlící ve Vídni vyrábí pořady, dokumenty a reportáže pro rozhlas, tištěná média, televizi a internet a zabývá se především tématy, kterým jinak není věnováno příliš pozornosti. V roce 2008 uspořádala v Kosovu akci nazvanou Peace Kicking Mission. V Africe tato organizace natočila rozhlasový pořad o hudebním festivalu v Timbuktu (Mali) a také spolupracovala s jihoafrickými médii. Během fotbalového mistrovství světa v Jihoafrické republice v roce 2010 vytvořila internetové stránky o rozvojových otázkách, občanské společnosti a o tom, jak mistrovství světa Jihoafrickou republiku ovlivní

www.kaptransmissions.org

Kapitola třetí: Vzdělávání a výchova v projektu Fotbal pro rozvoj

3.1. Globální rozvojové vzdělávání

Fórum DARE[2] definuje globální rozvojové vzdělávání jako aktivní proces učení založený na hodnotách, jako je solidarita, rovnost, začlenění a spolupráce. Umožňuje lidem posun od základního povědomí o mezinárodních rozvojových prioritách a udržitelném rozvoji lidstva přes pochopení příčin a důsledků globálních problémů až k vlastnímu zapojení a informovanému jednání. Globální rozvojové vzdělávání podporuje všechny občany v tom, aby se aktivně podíleli na celosvětovém boji s chudobou a sociálním vyloučením. Jeho cílem je ovlivňovat hospodářské, sociální, environmentální a lidskoprávní politiky jednotlivých států i mezinárodní politiku tak, aby byly spravedlivější a udržitelnější (Concorde, 2009).

V Evropě je tato oblast vzdělávání již poměrně běžnou součástí školních vzdělávacích osnov. Důvodem pro její začlenění je nepopiratelný fakt, že charakter globalizované společnosti s sebou nese řadu procesů, jejichž dopady nemají již pouze lokální či regionální rozměr, ale naopak mohou ovlivňovat životy lidí na opačném konci planety. Abychom si to uvědomili, stačí se například podívat na vztahy, jež panují mezi zeměmi globálního Severu a Jihu. Dozvídáme se o vzájemných závislostech, které mají podíl na chudobě, zneužívání, vzniku konfliktů a různých sociálních nepokojů a podobných jevech, za jejichž příčiny neseme společnou odpovědnost. Zejména proto je důležité, aby studenti již v prostředí školy získávali dostatek podnětů k uvažování o daných problémech v souvislostech,

Tato příručka je zaměřena na práci se studenty ve věku od 14 do 19 let. Právě pro tuto skupinu je určena většina našich aktivit, neboť se domníváme, že mladí lidé, ať už v roli budoucích politických představitelů či běžných občanů, by si měli být schopni uvědomovat možné dopady některých rozhodnutí.

Daný věk je zároveň obdobím formování životních postojů a názorů ovlivňujících chování jednotlivce. Podle Johna Holta (1969), jednoho z prvních pedagogů, kteří se začali na svět dívat z pohledu mladých lidí, je v životě dospívajícího člověka důležité, aby na něj nebyl vyvíjen nátlak. Jeho identita vzniká z vlastností, zálib a názorů, které jsou jen jeho, které si sám zvolil a přijal za vlastní. Identifikuje se tak často se vzory, které obdivuje, knihami, které čte, a s hudbou, která ho nadchne. Jeho identitu formuje i mnoho dalších zájmů, které si on sám vybral, a včlenil je tak do svého života (Holt, 1969).

Výběrem metod, témat a příběhů obsažených v těchto lekcích se snažíme o to, abychom studentům nabízeli především hodnotné zkušenosti. Lekce, které obsahuje tato příručka, by pro ně tedy měly být zdrojem inspirace. Měly by reagovat na jejich potřeby a poskytnout jim prostor, čas a podněty k zamyšlení nad tím, kdo jsou a jací by chtěli být, aby mohli vyjádřit své názory, přemýšlet o svých hodnotách a postojích i o povaze samotných problémů. Teprve poté, co projdou procesem přemýšlení a uvědomování si svých vlastních postojů, mohou studenti vnímat svou roli a zodpovědnost v komplikovaném globálním světě.

© Kurt Wachter / FairPlay

© Kurt Wachter / FairPlay

[2] Fórum DARE vzniklo s cílem nalézt společné strategie podpory globálního rozvojového vzdělávání v Evropě. Více se dočtete na adrese http://www.deeep.org/dareforum.html.

3.2. Rámec lekcí: pedagogický konstruktivismus[3]

Pedagogický konstruktivismus je pedagogický proud, který je hojně využíván v rámci globálního vzdělávání. Pedagogický konstruktivismus u studentů podporuje procesy objevování, rozšiřování a přetváření poznávajících struktur (obrazů světa) v procesu aktivního učení. Tento proces může být ve vyučovací hodině vystavěn jako tři navzájem propojené fáze: evokace, uvědomění si významu a reflexe (E-U-R – třífázový model učení).

Níže jsou popsány jednotlivé fáze tohoto modelu učení, podle kterého jsme se pokusili vystavět jednotlivé lekce.

Evokace

V této první fázi probíhá několik důležitých kognitivních činností. Nejprve si studenti aktivně vybavují, co o daném tématu vědí. To je motivuje k tomu, aby zkoumali své znalosti a začali o tématu, kterým se brzy začnou zabývat do hloubky, přemýšlet tak, aby si vytvořili vlastní znalostní základ, k němuž lze přidávat znalosti nové. Během této fáze se také odhaluje i řada dřívějších neporozumění, na které by se bez aktivního zkoumání znalostí a postojů studentů nepřišlo.

Druhým cílem evokační fáze je studenty aktivizovat. Aktivní účast spočívá v tom, že si studenti přemýšlejí samostatně a užívají vlastního jazyka k vyjádření svých myšlenek. Není podstatné zda tento proces proběhne písemně či ústně. Studenti si ujasňují na jaké úrovni jsou jejich znalosti o tématu, jaké vědomostní či názorové schémata v sobě nesou. Díky tomu, že si svou výchozí situaci ujasní, mohou pak lépe zabudovávat poznatky nové.

Třetí cíl evokační fáze je vzbudit vnitřní zájem studentů řešit předložený problém – tedy učit se. Studentův zájem má zásadní význam pro to, aby zůstal aktivně zapojen do toho, co dělá, aby viděl smysl své práce – tedy svého učení. Student má před sebou konkrétní cíl, který si svobodně stanovil tím, že si zformuloval vlastní otázky, na které je třeba hledat odpovědi (Varianty 2004, s. 25).

Uvědomění si významu

Během této fáze se studenti seznamují s novými materiály, které většinou vybírá a předkládá učitel s ohledem na jejich aktuální potřeby a možnosti, a to např. prostřednictvím čteného textu, poslechem přednášky, shlédnutím filmu nebo experimentováním. Je to fáze učení, během níž má učitel na studenty nejmenší vliv. Pro efektivní průběh učebního procesu je důležité zajistit, aby studenti zůstali aktivní a udrželi pozornost a tempo, které výuka nabrala v evokační fázi.

Cílem této fáze je podporovat studenty v tom, aby sledovali, jak se vyvíjí jejich vlastní chápání nových poznatků. Dobrý student si neustále uvědomuje, zda a jak novým informacím rozumí, jak souvisí s tím, co zná z dřívějška. Student klade otázky, dělá si poznámky v místech, jimž nerozumí, aby se k ním mohl vrátit později. Pasivní student bude tyto nejasnosti přeskakovat a informacím buď vůbec nebo částečně neporozumí.

Studenti si při dobré kontrole porozumění porovnávají získané informace a hledají souvislosti se schématy, která si již vytvořili, a tak vědomě propojují, zdokonalují nebo upevňují nové se známým (Varianty 2004, s. 26).

Reflexe

V této fázi si studenti informace třídí, sjednocují, systematizují vše nové, čemu se naučili a nové poznatky si upevňují; přetvářejí své původní schémata. Probíhá zde proces učení, jehož výsledek je trvalý, pokud se informace podaří zasadit do souvislého smysluplného rámce.

Důležitým cílem této fáze je, aby studenti vyjadřovali myšlenky a získané informace svými slovy. Studenti si pamatují nejlépe to, pro co si sami najdou souvislosti a co jsou schopni vysvětlit vlastním slovníkem.

Druhým cílem této fáze je podpořit výměnu názorů studentů, aby při vytváření vlastních poznávacích struktur přicházeli do styku s dalšími odlišnými obrazy světa. Tím, že spolu studenti během fáze reflexe diskutují, se setkávají s nejrůznějšími schématy, nad nimiž mohou uvažovat a využít pro sebe a své pochopení. Díky tomu, že se žáci setkávají s různými způsoby začleňování nových informací do struktury,

[3] Výňatek z příručky Varianty. Společný SVĚT: Příručka globálního rozvojového vzdělávání. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., který nám sloužil jako inspirace pro naše lekce. Více se dočtete o tomto pedagogickém proudu a modelu učení v publikaci: L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple: A framework for critical thinking across the curriculum, 1998. V České republice se touto metodou učení zabývá organizace Kritické myšlení, o.s.

jsou jejich myšlenková schémata pružnější a v budoucnu je lze praktičtěji a cíleněji využít. Zároveň by měl být nechán dán dostatečný prostor pro individuální sebereflexi (Varianty 2004, s.26).

3.3. Vedení a přizpůsobování lekce

Příručka se zaměřuje na studenty ve věku od 14 let. Některé hodiny jsou vhodnější pro starší studenty, a proto na začátku každé lekce uvádíme doporučený věk. Chtěli bychom však zdůraznit, že učební lekce a jejich obsah není nutné bezvýhradně přejímat, spíše by měly sloužit jako inspirace, motivace a určité vodítko. Možná se s popsanými metodami seznámíte a vytvoříte podle nich něco zcela nového. Jediné, co je potřeba respektovat, jsou sami účastníci, jejich možnosti, realita, ve které žijí, a jejich potřeby.

Každá lekce je uvedena základními informacemi pro učitele o tématu, kterým se výuková hodina zabývá. První dvě lekce ukazují, jak může fotbal v různých podobách přispívat ke zmírňování globálních problémů na světě a vést k rozvoji jednotlivců. Zbývající tři navržené učební lekce se už zaměřují na tři konkrétní témata: chudoba, HIV/AIDS a rovnost žen a mužů. Jednotlivé lekce byly navrženy podle modelu učení E-U-R popsaného výše a sestávají z různých aktivit, které na sebe navazují. I když u prvních čtyř hodin není počet účastníků omezen, doporučujeme pracovat s menšími skupinami 15 až 20 studentů, aby měl každý student dostatek prostoru pro vyjádření, a proces učení tak byl efektivnější.

Jádrem hodin jsou autentické příběhy, například případové studie, novinové články a úryvky z knih o mladých lidech z různých částí světa. Studenti na příběhy reagují bezprostředně, podle toho, jak si postavy a jejich situace představují a vžívají se do nich. Jejich reakce vycházejí z představivosti a z vcítění do postav a situací. Příběh vzbuzuje zvídavost a vybízí studenty k diskusím. Příručka využívá i další metody podporující interaktivní učení, například hraní rolí nebo práci ve skupinách. Na konci každé hodiny uvádíme několik tipů na navazující aktivity, jejichž cílem je motivovat studenty, aby sami přebírali iniciativu, zapojovali se do dění v jejich okolí a získávali další dovednosti.

Nelze opomenout, že učitel má na konci každé hodiny důležitý úkol: průběh lekce společně se studenty zhodnotit. Bez této části není výuková hodina úplná, její výsledky mohou být pro studenty matoucí a mohou vést ke vzniku nových předsudků. Jak se uvádí v příručce T-KIT on Training Essentials (2002), při hodnocení hodiny učitel společně se studenty analyzuje proběhlé aktivity, aby se dokázali zaměřit na to, co se při každé aktivitě naučili, a své poznatky si mohli utřídit. V tuto chvíli je třeba ohlédnout se zpět, připomenout si cíle aktivity a věnovat určitý čas formulování myšlenek, závěrů a otázek na základě její experimentální složky. Je to jako vzít někoho za ruku, provést ho tím, co zažil, a při tom se občas zastavit, aby mohl posbírat plody toho, co se naučil. Hodnocení se většinou provádí pomocí navzájem souvisejících otázek. Hodinu můžete uzavřít například těmito otázkami: *Jak se teď cítíte? Změnilo se něco od začátku aktivity? Proč? Proč ne? Co jste se naučili? Co jste pochopili nebo si uvědomili? Dotýká se vás nějak situace...? Pokud byste aktivitu dělali znovu, co byste dělali jinak?* (Buldioski a kol. 2002, s. 104).

Fotbal pro rozvoj – rozpis lekcí

TÉMA	NÁZEV LEKCE	ČASOVÝ ROZSAH	VĚKOVÁ SKUPINA	CÍL
1. FOTBAL A SPOLEČENSKÉ ZMĚNY	**Fotbal a jeho různé rozměry**	90 min.	14+	› Student dokáže vlastními slovy popsat, co je sport. › Student si uvědomuje pozitiva, která sport/fotbal přináší jednotlivci i společnosti.
2. FOTBAL A SPOLEČNOST	**Dávej góly, ale ne do vlastní branky**	60 min.	14+	› Student chápe pozitivní i negativní přínos fotbalu společnosti. › Student chápe, jak může nastavení pravidel fotbalového zápasu změnit chování hráčů i mimo hřiště.
3. FOTBAL A CHUDOBA	**Vyhrát může jen ten, kdo hraje**	90 min.	16+	› Student chápe, že chudý je i ten, kdo nechce ničeho dosáhnout. › Student si uvědomuje své životní priority a srovnává je s ostatními. › Student dokáže vlastními slovy popsat, co je slum.
4. FOTBAL A HIV/AIDS.	**Je čas jednat!**	90 min.	14+	› Student dokáže uvést, jaký dopad má HIV/AIDS na mládež. › Student si uvědomuje význam osvěty o HIV/AIDS, kterou šíří sama mládež.
5. FOTBAL A ROVNOST ŽEN A MUŽŮ	**Fotbal pro všechny**	90 min.	16+	› Student chápe význam výrazů „gender“ a „diskriminace“. › Student chápe, že všichni lidé mají stejná práva. › Student si uvědomuje, že mužské a ženské role se ve světě liší. › Student si uvědomuje, že sport/fotbal je jedním z prostředků, jak mladým lidem pomoci překonat problémy a dát ženám příležitost, aby ve společnosti rozhodovaly samy za sebe.

Téma první: FOTBAL A SPOLEČENSKÉ ZMĚNY

„Nejtěžší není změnit společnost, ale změnit sám sebe.“

Nelson Mandela

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

Co znamená „jiná dimenze fotbalu“?

Většina naší společnosti vnímá fotbal jako volnočasovou aktivitu a nezamýšlí se nad jeho možnými pozitivními sociálními dopady. Tento sociální rozměr fotbalu je však na celém světě základem desítek projektů, které fotbal (a sport) využívají k tomu, aby mladým lidem zprostředkovaly nové příležitosti, umožnily jim vyrůstat ve zdravém prostředí a nastartovaly v místních komunitách změnu k lepšímu. V chudých argentinských předměstích se fotbalové soutěže pojí s propracovaným systémem sociálních a vzdělávacích projektů. V Norsku je fotbal prostředkem k začleňování lidí s mentálním či tělesným postižením do společnosti. V Jihoafrické republice se fotbal využívá v informačních kampaních o HIV/AIDS. V regionech, kde se objevují nerovnosti mezi muži a ženami, může fotbal napomoci k osamostatnění žen a k posílení jejich postavení ve společnosti. V zemích, jako je Izrael, může přispět ke smíření znepřátelených skupin obyvatelstva.

V současnosti existuje na celém světě mnoho organizací a iniciativ (například streetfootballworld nebo MYSA), které využívají fotbal jako hlavní pilíř své činnosti. Jeho prostřednictvím na hráče a své členy působí pozitivně jak po stránce fyzické (tělesná činnost), tak i z hlediska získávání dovedností užitečných pro život (hodnoty týmového sportu). Fotbal se také stává účinným nástrojem v programech zaměřených na sociální rozvoj celé komunity.

Jaká je úloha sportovních hvězd?

Sportovní hvězdy, včetně těch fotbalových, jsou pro mládež vzorem. Mladí lidé je pozorně sledují, ztotožňují se s nimi a snaží se jim přiblížit. V dnešní době se stále více fotbalových hvězd věnuje dobročinným aktivitám. Legendární fotbalista George Weah se v 90. letech ve své rodné Libérii zapojil do informační kampaně o HIV/AIDS a očkování. Nejvíce se proslavil jeho symbolický výstup při prvním utkání po skončení občanské války v Libérii, kdy v poločase oběhl stadion a nad hlavou při tom držel nápis „Liberijci, buďte rozumní! AIDS zabíjí“. George Weah podporuje sportovně sociální rozvojové projekty dodnes a s ním i řada dalších hvězd, jako například kamerunský fotbalista Samuel Eto’o, bývalý kapitán anglické fotbalové reprezentace David Beckham, tenista Roger Federer a mnoho dalších.

Stejný nebo možná ještě větší význam mají známí sportovci pro komunitu, ze které pocházejí. Dobrým příkladem může být hráč, který se narodil v rozvojové zemi v chudých poměrech, ale dostal se až do nejvyšší fotbalové ligy, nebo první žena, které se podařilo prosadit jako rozhodčí na prestižních národních a mezinárodních fotbalových utkáních. Tito lidé jsou mezi svými krajany velice populární a vzbuzují hlavně v mládeži z chudých poměrů naději, že tvrdou prací, vírou v sebe sama a vytrvalostí je možné dosáhnout velkých cílů.

Další odkazy:

FLEMING, Steve. *Eleven-Making Lives Better: 11 stories of development through football, 2010.*
LEVERMORE, Roger and BEACOM, Aaron. *Sport and International Development, 2009.*
Hlavní zdroj v oblasti rozvoje prostřednictvím sportu: *www.sportanddev.org*
Síť streetfootballworld: *www.streetfootballworld.org*
Projekt Football for Hope: *www.fifa.com/aboutfifa/worldwideprograms/footballforhope/*

90'

LEKCE PRVNÍ: Fotbal a jeho různé stránky

V této lekci se studenti skrze novinové články dozvědí, že fotbal může být jedním z prostředků, jak zmírnit negativní dopady společenského uspořádání, a také jak napomáhá zejména mladým lidem naplňovat jejich potřeby a základní lidská práva.

CÍLE:

- STUDENT DOKÁŽE VLASTNÍMI SLOVY POPSAT, CO JE SPORT.
- STUDENT SI UVĚDOMUJE POZITIVA, KTERÁ SPORT/FOTBAL PŘINÁŠÍ JEDNOTLIVCI I SPOLEČNOSTI.

VĚKOVÁ SKUPINA: 14+

POČET STUDENTŮ: BEZ OMEZENÍ

MATERIÁLY:

- OKOPÍROVANÉ ČLÁNKY – PŘÍLOHA 1
- VELKÉ ARCHY PAPÍRU
- PROUŽKY PAPÍRU

KROK ZA KROKEM:

AKTIVITA 1 20'

Požádejte studenty, aby řekli první slovo nebo spojení, které je napadne, když slyší slovo „SPORT“. Pište všechny jejich nápady na tabuli. Studenti by je neměli nijak komentovat.
Rozdejte všem studentům proužky papíru, na které napíšou svou vlastní definici sportu. Definice může mít maximálně 18 slov. Slova a slovní spojení z předchozí aktivity jim mohou být nápomocná.
Vyzvěte je, aby se rozdělili do dvojic a ve dvojici se dohodli na společné definici sportu. Potom je požádejte, aby se spojili do větších skupinek po čtyřech, a pokračujte, dokud z celé třídy nevznikne jedna skupina, která se dohodne na jedné definici. Výslednou definici nechte napsat na tabuli.
Seznamte studenty s definicí organizace UNICEF.

Sport jsou všechny formy tělesné činnosti, které přispívají k tělesné i psychické kondici a rozvoji společenských vztahů.

Zdroj: UNICEF. Sport, Recreation and Play.

Požádejte studenty, aby obě definice porovnali. V čem jsou si podobné a v čem se liší? Jak obtížné bylo vymyslet jednu definici sám, ve dvojici, v malé skupince a v celé třídě? Upozorněte je na to, že zatímco jedna organizace může určitou činnost považovat za sport, jiná ji za sport považovat nemusí, takže není jednoduché sport definovat. Můžete uvést další příklady jiných organizací.

AKTIVITA 2 30'

Rozdělte studenty do pěti skupin a každé skupině dejte jiný článek (viz příloha 1 – pořiďte kopii pro každého ve skupině) a arch papíru, na který budou zapisovat řešení níže uvedeného úkolu. V rámci skupinové práce studenti doplní požadované informace.

Úkol pro všech pět skupin:

- *Přečtěte si každý svůj článek.*
- *Ve skupině se dohodněte na titulku článku.*
- *Odpovězte na tyto otázky:*
  Kde se příběh odehrává? (místo, prostředí)
  Kdo v něm vystupuje? (jméno, věk)
  Co dělá? (jaký sport, jak se v něm angažuje)
  Proč to dělá? (důvod)
- *Najděte v textu větu, která vám připadá nejzajímavější, opište ji a vysvětlete proč jste si ji vybrali.*

Archy vyvěste a každou skupinu požádejte, aby výsledek své práce představila ostatním skupinám. Aktivitu zakončete tím, že do dvou sloupců sepíšete, co mají všechny články společného a v čem se liší. Studenti navrhují odpovědi. U sloupce, kam budete sepisovat rozdíly, zdůrazněte hlavní téma každého článku:
Článek 1: chudoba
Článek 2: nerovnost žen a mužů
Článek 3: diskriminace lidí s mentálním postižením
Článek 4: rasismus
Článek 5: stigma spojené s HIV/AIDS

AKTIVITA 3 15'

Rozložte velký arch papíru, na kterém je nakreslený obrys fotbalového hřiště. Vyzvěte studenty, aby dovnitř fotbalového hřiště napsali, jak fotbal pozitivně zapůsobil na konkrétní lidi z článků, kteří se museli ve svém životě potýkat s nějakým již zmiňovaným způsobem diskriminace (chudoba, stigma HIV/AIDS atd.). Potom je požádejte, aby se zamysleli nad tím, jak mohla pozitivní změna, kterou tito mladí lidé prošli, ovlivnit život jejich okolí (např. v rodině, ve škole, ve městě, ve kterém žijí, v celé společnosti). Jejich myšlenky zapisujte na arch mimo oblast fotbalového hřiště. Upozorněte na možný přesah mezi rozvojem jednotlivce a celé společnosti.

AKTIVITA 4 10'

Požádejte studenty, aby každý nakreslil pyramidu a napsal do ní slova, která si spojuje s fotbalem. Na vrchol pyramidy studenti napíší slovo „sport“, pod něj dvě přídavná jména, která sport popisují, a pod ně tři slovesa, se kterými se podle nich sport pojí. Pak žáci napíšou větu o sportu a nakonec jedno slovo, které podle nich vyjadřuje podstatu sportu (příklad je uveden níže). Žáci se mohou o své nápady vzájemně podělit.

SPORT

Jaký sport je? *2 přídavná jména*

oddechový	užitečný

Co sport dělá? *3 slovesa*

posiluje	smiřuje	učí

Věta o sportu *4 slova*

Sport	je	pro	všechny!

Podstata sportu *1 slovo*

podpora

NAVAZUJÍCÍ AKTIVITA:

Požádejte studenty, aby v rámci vlastní iniciativy našli místní osobnost (celebritu), která se profesionálně věnuje sportu (můžete to rozšířit i na výtvarné umění, podnikání, hudbu apod.) a zároveň se prostřednictvím své další činnosti snaží být veřejně prospěšná a aktivně se zapojuje do rozvoje samotné obce. Pozvěte některou osobnost do hodiny a zorganizujte debatu.

© INEX - SDA

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 1

ČLÁNKY 1 až 5 – RŮZNÉ STRÁNKY FOTBALU

ČLÁNEK 1
TITULEK:

Chaco Chico je chudé předměstí argentinského velkoměsta Buenos Aires. O mladé lidi tam nejeví nikdo moc velký zájem. Každý má svých problémů dost. A tak až donedávna neměli kluci a holky ve svém volném čase co dělat. Další cesta, jak se dostat do problémů s drogami, alkoholem a násilím.
Před pár lety na rohu jedné takové ulice v Chaco Chico zevlovala skupinka dvanácti kluků, a když kolem nich procházeli Fabián Ferraro, hráč za prvoligový klub Argentino de Merlo, a Julio Gimenez, bylo oběma stranám jasné, co chtějí. A tak se začali pravidelně scházet na fotbalových trénincích.
„Bylo to jednoduché," vzpomíná Fabián na fotbalové začátky v Chaco Chico. „Jenom jsme vyčistili kus místa, kde se můžou kluci a holky scházet a hrát konstruktivně a disciplinovaně fotbal." Projekt se z původních dvanácti hráčů rozrostl na 1200 a celé hnutí má i svůj oficiální název: Defensores del Chaco.
Ukazuje se, že mladí lidé ze zapomenutého předměstí mohou dělat sport se stejnými ideály jako ti nejlepší olympionici a nezáleží na tom, z jakého pocházejí prostředí. Sport dává chudým a opuštěným možnost nabýt zpět jejich ztracenou sebedůvěru a sebevědomí.
Mladí lidé v Chaco se teď věnují i jiným sportům nebo také divadlu, výtvarnému umění či hudbě. Mají možnost stát se fotbalovými trenéry nebo vedoucími různých zájmových programů. Jedním z mladíků, kteří se z hráčů stali trenéry, je i osmnáctiletý Gabriel Yago. Takhle podle Fabiána vypadá demokracie v praxi – mladí přebírají vedení od starších. Fabián usiluje o to, aby mladí přebírali iniciativu.
Hnutí učí mladé lidi z Chaco Chico dívat se do budoucnosti s nadějí a ukazuje jim, že nic není nemožné. Jsou sny, kterých mohou v životě dosáhnout i oni.

Zdroj: upraveno podle článku FIFA – Football for Hope

ČLÁNEK 2
TITULEK:

V nové sportovní hale v norském Oslu právě probíhá fotbalový zápas. Od běžného zápasu se ale trochu liší. Hráči na obou stranách mají různé handicapy: jeden útočník je autista, hráč na křídle trpí poruchou koncentrace a řada dalších má epilepsii nebo dyslexii.
Turnaj organizuje jednapadesátiletý Anders Krystad. Říká, že i když zápasy možná nejsou přehlídkou největších evropských talentů, vždycky se hrají s vervou. „Každý rád vyhrává, nezáleží na tom, jak mu to jde. Z terapeutického hlediska je fotbal pro postižené nesporným přínosem. Lidé, kteří by jinak byli izolovaní nebo dokonce zavření v ústavech, se díky němu dostanou do společnosti. Díky fotbalu mají také pohyb – lidé s mentálním postižením mívají sklon k přejídání. Endorfiny, které se při hře vyplavují, pomáhají postiženým bojovat s depresemi a autistickou uzavřeností. Dalším pozitivem je, že hráči, které okolí celý život považovalo za blázny nebo chudáky, se učí vážit si sami sebe.
Martin Sandvik začal hrát, když mu bylo osm. V šestnácti letech musel přejít do praktické školy. „Bylo mi tenkrát dost hrozně. Neměl jsem skoro žádnou sebeúctu. Nesnášel jsem, když mi lidé nadávali do debilů. Nadávek jsem si užil opravdu hodně. Po pár letech jsem si ale řekl, že s tím musím něco udělat. Napsal jsem na fotbalový svaz, jestli můžu založit vlastní tým. Odpověděli mi, že můžu, takže jsem ho založil a přidalo se ke mně hodně lidí z mojí školy. Náš tým je jako rodina. Vzpomínám si, jak při jednom zápase zůstala jedna holčina sedět na kraji hřiště a brečela. Ale my jsme na ni počkali, ona se pak uklidnila a hráli jsme všichni dál – jako tým."

Zdroj: upraveno podle článku FIFA – Football for Hope

ČLÁNEK 3
TITULEK:

Lidé vždycky říkají, že nejhorší to má při zápase rozhodčí. A když je rozhodčí navíc žena, má to ještě těžší – prosadit se v mužském světě fotbalových rozhodčí není pro ženu vůbec snadné. Tento příběh je o fotbalové rozhodčí Fatou Gaye, která pochází ze Senegalu, ale tím, co dokázala, by byla výjimečná kdekoli na světě. Byla vybrána jako rozhodčí na řadu mezinárodních utkání včetně ženského fotbalového mistrovství v Africe, olympijských her a mnoha zápasů FIFA, mimo jiné i mistrovství světa ve fotbale žen v roce 1999.
„Prostě miluju fotbal, to je celé. Před lety jsem si uvědomila, že nejsem dost dobrá hráčka, ale i tak jsem se chtěla fotbalu dál věnovat, a proto jsem se rozhodla stát se rozhodčí," říká.
„Moje rodina k tomu měla zpočátku výhrady, protože se říká, že dělat rozhodčího je mužská práce, nic pro ženy a dívky, takže začátky byly dost krušné. Ale co má člověk dělat – vzdát to? Kdepak, musí vytrvat! Musí se vybraného oboru držet a lidé se s jeho rozhodnutím nakonec smíří."
Všichni se jí ptají, zda je pro ženu těžké dělat rozhodčí ve hře, která je odjakživa doménou mužů. „Ženy to v tomhle oboru mají určitě těžší, často říkáme, že musejí pískat dvakrát líp než muži," odpovídá Fatou s klidným úsměvem.
Počet žen mezi fotbalovými rozhodčími FIFA však přece jen vzrostl – zatímco v roce 1994 byly čtyři, dnes už jich je 228 a k tomu dalších 280 asistentek rozhodčích.

Zdroj: upraveno podle článku FIFA – Football for Hope

ČLÁNEK 4
TITULEK:

Před několika lety přišel Alon Liel za starostou městečka Abu Goš, které leží poblíž Jeruzaléma a obývají ho izraelští Arabové. Chtěl spojit místní fotbalový tým s převážně židovským týmem z většího města Mevaseret, a zmírnit tak protiarabské nálady, které v izraelském fotbalu panují.
Pozval tedy starostu města Abu Goš na pracovní oběd, aby mu plán boje proti rasismu nastínil. Ten s Lielovým průkopnickým návrhem souhlasil. Nový tým, který dostal název Katamon a přijímá hráče všech etnik a vyznání, se od té doby úspěšně probojovává místními soutěžemi a může se pochlubit početnou skupinou příznivců. Ve vedení samotného klubu také působí společně Arabové a Židé.
Různorodost týmu Katamon je na mladých hráčích vidět na první pohled: jsou tu etiopští Židé i muslimové jako Fawzí, kterému je 15 a hraje na pozici pravého obránce. „Líbí se mi hrát za tenhle tým," říká. „Normálně mají Arabové a Židé problém hrát pohromadě. Ale tady to jde – prostě hrajeme spolu jako všichni ostatní."
Jednatřicetiletý Muhammad Isa je sportovním ředitelem týmu a také pochází z městečka Abu Goš. „Když děti začnou dospívat, je těžké je integrovat, protože se zamilují a pak se ožení nebo vdají, nejčastěji za někoho ze své komunity. Ale když s nimi začnete pracovat v mladším věku, je to jednodušší. Doufám, že se nám podaří naučit tyhle arabské a židovské děti nejen společně trénovat, ale také se učit jeden od druhého."

Zdroj: upraveno podle článku FIFA – Football for Hope

ČLÁNEK 5
TITULEK:

Základní škola Isaaka Booie je obyčejná dvoupatrová cihlová budova ve čtvrti Zwide v jihoafrickém městě Port Elisabeth. Je krátce po jedné hodině odpoledne, výuka už skončila, ale na hřišti to žije. V houfu dětí ve školních uniformách svítí žlutá trička několika mladých lidí. Jsou to vedoucí programu Grassroot Soccer, jehož cílem je naučit děti hrát fotbal a poučit je o prevenci HIV/AIDS. Největším problémem této komunity je stigmatizace. „Když tu nemoc máte, okolí se na vás kouká skrz prsty," říká jeden z vedoucích. Úkolem programu Grassroot Soccer je odbourávat různá tabu a od útlého věku poučovat děti o HIV/AIDS. Atmosféra je hravá, ale ukázněná – organizovaná výuka s aktivním využitím sportu je pro děti novým zážitkem. „Chtěli jsme vytvořit osnovy založené na hrách, podle kterých by se děti učili o HIV/AIDS. Fotbal děti baví a to, co si odnesou ze hry, můžou rovnou použít v praktickém životě," říká zakladatel programu. Mezi 200 dětmi, které se ve Zwide účastní programu Grassroot Soccer, je i Lungi. Dvanáctiletou Lungi AIDS připravil o rodiče a vychovává ji její sestra a širší rodina. „Díky programu se učím být silná a vím, že nejsem jediná, komu rodiče umřeli na HIV," říká výstižně. „Nejradši mám hru „jak si vybrat", při které se učíme správně rozhodovat. Člověk si při ní může některé věci vybrat a jiným se zase vyhnout." „Lungi je silná osobnost, prestože vyrůstá bez rodičů," říká jeden z vedoucích. A jak Lungi sama zdůrazňuje, v životě si člověk může některé věci vzít za své a jiným se vyhnout. Fotbal mladým Jihoafričanům pomáhá se správně rozhodovat.

Zdroj: upraveno podle článku FIFA – Football for Hope

Téma druhé: FOTBAL A SPOLEČNOST

„[...] Nejde jen o to, co se děje na hřišti, ale i mimo něj – fotbal nás učí být ukázněni a tvrdě pracovat, učí nás, co je týmový duch. To znamená, že jeden člověk sice může být šikovný, ale když nebude brát ohled na ostatní, nic nedokáže.“

Havenar Maloba, hráč keňské sportovně rozvojové organizace MYSA sídlící v Nairobi

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

Jaké jsou kladné a záporné stránky fotbalu?

Velká popularita fotbalu je dvousečná zbraň. Na jedné straně je možné ho využít jako platformu pro řešení sociálních a rozvojových problémů, protože svádí dohromady lidi z nejrůznějších sfér společnosti a má obrovské množství příznivců. Na druhou stranu však lze tutéž sílu fotbalu zneužít k šíření násilí, extrémně pravicových myšlenek a názorů nebo k nejrůznějším formám diskriminace. Lidé, které fotbal moc nezajímá a kteří se o něm dozvídají hlavně z médií, bohužel většinou slýchají právě o násilí, diskriminaci a převaze mužů v tomto sportu. Smyslem této příručky je ukázat, jak lze potenciál fotbalu využít ve prospěch společnosti, a přitom si uvědomovat i jeho negativní stránky. Příklady najdete v první a druhé kapitole. Fotbalové zápasy, jak všichni víme, vyvolávají silné emoce – kladné i záporné. Ty záporné lidi rozdělují na téměř nesmiřitelné tábory a vedou k nejrůznějším formám násilí.

V roce 1994 zastřelil neznámý útočník na ulici ve městě Medellín kolumbijského obránce Andrése Escobara, který na mistrovství světa v USA dal vlastní gól (viz příloha 2).

Německý docent sociologie sportu Jürgen Griesbeck, který hostoval na medellínské univerzitě, založil v návaznosti na tuto tragédii projekt Fútbol por la Paz (Fotbalem k míru). Zaměřuje se na chudá předměstí s vysokou kriminalitou a od té doby velice efektivně pomáhá uvolňovat napětí mezi místní mládeží (viz příloha 1, 2). V roce 2002 založil Griesbeck síť streetfootballworld, jež v současnosti sdružuje přes 80 místních iniciativ a organizací z celého světa, které pomocí „pouličního fotbalu“ řeší otázky dětských práv a vzdělávání, prosazování mírového soužití, ochranu životního prostředí a zdraví, sociální integraci a boj proti diskriminaci.

Co je „pouliční fotbal“ a jak pozitivně působí?

„K zásadám a hodnotám uplatňovaným v pouličním fotbalu v rámci programů sítě streetfootballworld patří fair play, týmový duch, tolerance, rovnost příležitostí pro všechny a porozumění sám sobě i ostatním, ať jsou to spoluhráči nebo soupeři. Děti se učí zvládat výhru i prohru, učí se odpovědnosti za svůj tým a aktivně se podílejí na formování svého okolí. To, co se naučí při trénincích a zápasech, mohou přímo použít i v životě mimo hřiště. Dlouhodobé programy založené na myšlence rozvoje prostřednictvím fotbalu tak přinášejí útěchu a radost a dávají naději do budoucna, protože účastníky vybavují sebedůvěrou, kritickým myšlením a dalšími důležitými „nástroji“, které potřebují pro kvalitní život.“ (Zdroj: www.streetfootballworld.org)

Jak se pouliční fotbal hraje?

Hraje se na hřišti o rozměrech přibližně 40x20 metrů s čárami vyznačenými stejně jako na klasickém fotbalovém hřišti. Před začátkem utkání se obě družstva společně sejdou a dohodnou si pravidla hry. Během zápasu odpovídají za dodržování dohodnutých pravidel sami hráči. Neshody se řeší dohodou (diskusí) mezi oběma týmy, neboť **v této hře není rozhodčí**! Po zápase se týmy sejdou znovu a diskutují o tom, zda se hrálo fér. Dohodnou se také, zda každý tým dostane bod navíc za fair play.

Základní pravidla:

- *Zápasy trvají 12 minut – strany se nemění.*
- *V každém týmu je 8 hráčů (4 na hřišti, 1 brankář a 3 náhradníci) – během zápasu se střídá.*
- *Na hřišti vždy musejí být alespoň 2 dívky a alespoň 2 chlapci.*
- *Všechny volné kopy jsou nepřímé a soupeři musejí stát alespoň 3 metry od míče.*
- *Brankáři mohou v pokutovém území hrát rukama, mohou hrát až po středovou čáru, ale nesmí vhazovat míč za středovou čáru.*
- *Když se míč dostane mimo hřiště, týmy se musejí dohodnout, kdo ho dostane.*
- *Neplatí pravidlo postavení mimo hru.*
- *Družstva získávají 3 body za výhru, 1 bod za remízu a žádný za prohru.*
- *Po zápase se týmy dohodnou na udělení dalšího bodu za fair play. Ten je možné udělit soupeři, pokud si družstvo myslí, že soupeř hrál fér a podle pravidel dohodnutých před zápasem.*
- *Ve vyřazovací fázi se u zápasů s nerozhodným výsledkem přistupuje k penaltám, přičemž každé družstvo má nejprve tři kopy. Pokud je výsledek stále nerozhodný, penalty se opakují po jedné na každé straně, dokud jeden tým nevyhraje.*

Příklady pravidel, o kterých mohou hráči diskutovat:
Když míč opustí hřiště, bude se vhazovat, nebo vykopávat?
Mohou se branky střílet přes celé hřiště, nebo jen ze soupeřovy poloviny?
Může se míč odehrávat horní polovinou těla?
Budou se kopat rohy?
Diskutovat lze i o dalších pravidlech, například o tom, zda mají oba týmy oslavovat góly společně bez ohledu na to, kdo je vstřelil, nebo o čemkoli, co hráče napadne (FIFA, streetfootballworld 2010). Pravidla lze různě upravovat a měla by sloužit účelu zápasu.

Další odkazy:

HOLT, Nicholas L.: Positive Youth Development Through Sport, 2009.
BIESTER, Steffi, et al. Football, Learning and Education. Germany: KICKFAIR (e.V.), 2009.

© Patrick Gasser / UEFA

60'

LEKCE DRUHÁ: Dávej góly, ale ne vlastní

V této lekci se studenti při práci s příběhem, který se odehrál po fotbalovém mistrovství světa v roce 1994, zamyslí nad možnými kladnými i zápornými stránkami fotbalu.

CÍLE:

- STUDENT SI UVĚDOMÍ POZITIVNÍ I NEGATIVNÍ PŘÍNOS FOTBALU PRO SPOLEČNOST.
- STUDENT CHÁPE, JAK MŮŽE NASTAVENÍ PRAVIDEL FOTBALOVÉHO ZÁPASU ZMĚNIT CHOVÁNÍ HRÁČŮ I MIMO HŘIŠTĚ.

VĚKOVÁ SKUPINA: 14+

POČET STUDENTŮ: VĚKOVÁ SKUPINA

MATERIÁLY:

- KOPIE ČLÁNKU PRO KAŽDÉHO STUDENTA
- KOPIE PIKTOGRAMŮ – PRAVDILA POULIČNÍHO FOTBALU – PŘÍLOHA3
- ARCH PAPÍRU S NAKRESLENÝM FOTBALOVÝM MÍČEM S TMAVÝMI A BÍLÝMI POLI

KROK ZA KROKEM:

AKTIVITA 1 10'

Napište na tabuli tyto čtyři výrazy: ŠEST VÝSTŘELŮ, VLASTNÍ GÓL, MISTROVSTVÍ SVĚTA, KOLUMBIE
Vyzvěte studenty, aby třemi větami napsali, o čem podle nich příběh bude. Až své tipy přečtou, prozraďte jim, že článek bude o fotbale.

AKTIVITA 2 15'

Rozdejte kopie článku Fotbalem k míru (příloha 2), které jste předtím přeložili podle vyznačené čáry. Společně přečtěte první část příběhu nazvanou Vražda Andrése Escobara. Po přečtení první části otevřete diskusi. *Proč k takové tragédii došlo? Jaký mohl být motiv tohoto činu?* Vyvěste arch papíru s nakresleným fotbalovým míčem. Vyzvěte studenty, aby se zamysleli nad zápornými stránkami fotbalu/sportu. Jejich odpovědi pište do tmavých polí míče.

ACTIVITY 3 20'

Přečtěte druhou část příběhu nazvanou Nepřátelé na jednom hřišti.
Po přečtení se studentů zeptejte, na jakých pravidlech se podle nich mladí lidé v Kolumbii dohodli.
Ukažte jim karty s piktogramy pro některá pravidla pouličního fotbalu (příloha 3). Studenti se snaží uhodnout význam piktogramů. Odpovědi studentů zrekapitulujte a pak je vybídněte, aby o každém pravidle diskutovali. *Proč bylo takové pravidlo do hry zařazeno?*

VYSVĚTLENÍ K NĚKTERÝM PRAVIDLŮM POULIČNÍHO FOTBALU ZNÁZORNĚNÝM NA KARTÁCH (příloha 3):

- *Karta 1: V zápase není rozhodčí. Družstva si hru řídí sama.*
- *Karta 2: Před zápasem se družstva dohodnou na pravidlech.*
- *Karta 3: Po zápase se týmy znovu sejdou, popovídají si o tom, zda se hrálo fér, a rozhodnou, zda každý tým dostane navíc bod za fair play.*
- *Karta 4: 4 hráči v týmu. Smíšené týmy: v každém týmu jsou alespoň 2 dívky a 2 chlapci.*
- *Karta 5: Aby se počítaly góly, které dali chlapci, musí dát gól i dívka.*
- *Karta 6: Neshody se řeší dialogem.*

AKTIVITA 4 15'

Vraťte se ke kresbě fotbalového míče a vybídněte studenty, aby do bílých polí napsali klady pouličního fotbalu.

NAVAZUJÍCÍ AKTIVITA:

› Seznamte studenty s pouličním fotbalem prostřednictvím videa na YouTube:
Festival Football for Hope 2010
http://www.youtube.com/user/streetfootballworld#p/a/u/1/TJ3sdOJrZsk
Evropský festival pouličního fotbalu (European Street Football Festival) 2009
http://www.youtube.com/watch?v=g8qUHD4jCIY&feature=related

› Vybídněte studenty, aby zorganizovali fotbalový zápas nebo turnaj podle pravidel pouličního fotbalu. Mohou pozvat smíšená družstva, příslušníky menšin, zaměstnance školy, zástupce radnice apod. Zápas můžete doplnit o výstavu, a upozornit tak na nějaký konkrétní společenský problém, k němuž studenti zaujmou jasný postoj. Požádejte jednoho ze studentů, aby akci zdokumentoval a napsal o ní novinový článek.

© Antonio Marcello / Shoot4Change

© INEX - SDA

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 2

FOTBALEM K MÍRU

(Úryvek z knihy Robina Ujfalušiho Jak se hraje fotbal v Africe)[4]

„Vražda Andrése Escobara“

„Gól!“ bylo poslední slovo, které Andrés Escobar ve svém životě slyšel. „Díky za ten vlastní gól!“ křičel jeho vrah, když se šesti ranami z pistole mstil za předčasné vyřazení kolumbijského národního týmu na fotbalovém mistrovství světa v USA v roce 1994.

Možná si na tu historii ještě vzpomenete: Kolumbie se v té době pyšnila nejsilnějším týmem ve své historii a družina kolem brankáře Higuity a fotbalového dirigenta Valderamy měla velmi neskromné ambice. Skončilo to všechno ale úplně jinak – neúspěchem a následně jednou individuální tragédií. Kolumbie vůbec nepostoupila ze základní skupiny a její osud zpečetil Escobarův vlastní gól v posledním zápase. O pár dní později byl přímo v ulicích Medellínu kolumbijský obránce za svou chybu krutě potrestán.

ZDE PŘELOŽTE

„Nepřátelé na jednom hřišti“

Pachatel byl odsouzen, ale případ nebyl nikdy uspokojivě prošetřen. Údajně šlo o odvetu kolumbijské drogové mafie, která vsadila na úspěch národního týmu obrovské částky. Psal se 2. červenec roku 1994 a Escobarova smrt je dodnes považována ve fotbalových dějinách za zločin století.

Ten tragický příběh má ale i svoje šťastnější pokračování: na medellínské univerzitě v té době pobýval na stáži učitel Jürgen Griesbeck, zabývající se sociologií sportu. Na protest proti této události založil v Kolumbii projekt Fútbol por la Paz (Fotbalem k míru) – pravidelnou soutěž v pouličním fotbale, se zvláštním zaměřením na chudinské čtvrti s vysokou kriminalitou. „Ta událost obnažila destruktivitu, jíž je člověk schopen pod dojmem fotbalových emocí. Nám šlo a stále jde o to ukázat, že emoce a potenciál vytvářený fotbalem mohou být využity i opačným směrem – ve prospěch jednotlivce i společnosti,“ hodnotí dnes Griesbeck.

Medellín bylo v době Escobarovy smrti jedno z nejnebezpečnějších měst na světě, kde na ulicích zemřelo násilnou smrtí 20 až 30 lidí denně. Fotbal tu zafungoval jako velmi efektivní prostředek ke zmírňování napětí. Cíleně byly například ke vzájemným zápasům zvány znepřátelené gangy mladistvých. Pravidla zápasu nebyla předem dána – protivníci si je museli nejdřív na místě domluvit.

Byli tak nuceni spolu komunikovat, pak si zahráli svou milovanou hru a vzájemná nevraživost tím přirozeně opadávala.

[4] UJFALUŠI, Robin. Jak se hraje fotbal v Africe. Praha: Gutenberg, 2007. s.159

MATERIÁL – KOPIE PIKTOGRAMŮ: PŘÍLOHA 3

PRAVIDLA POULIČNÍHO FOTBALU

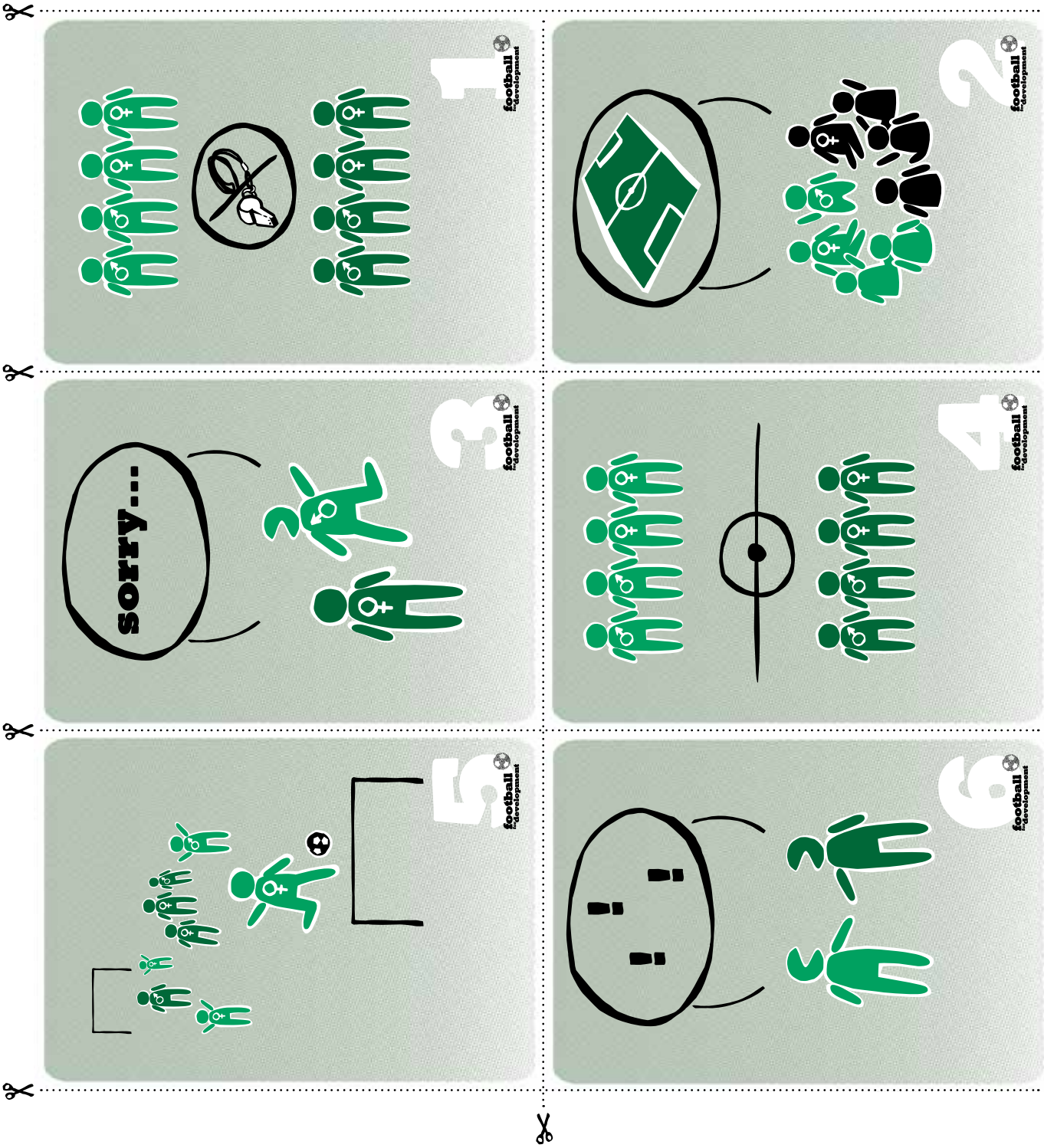

Tyto piktogramy jsou k dispozici ve fromátu velikosti A4 na http://www.footballfordevelopment.net/documents/downloads pod názvem Pictograms – Rules of Street Football.

Téma třetí: FOTBAL A CHUDOBA

„Když chcete ve fotbale dát gól, musíte pro to něco udělat. A v životě je to stejné – sny se vám splní, jen když za nimi cílevědomě půjdete. Vždycky mi říkali, abych přihrávala a spolupracovala s ostatními v týmu – jen tak se dá vyhrát. Myslím si, že když dětem ze svého okolí budu předávat, co jsem se naučila, pomůže jim to. Sama jsem neměla nikoho, kdo by mě vedl, takže bych dětem jako já moc ráda pomohla."

Párvatí – vedoucí programů v projektu Magic Bus, Indie

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

Chudoba se těžko definuje, protože chápání tohoto pojmu se v různých společnostech liší a různé jsou i úhly pohledu, z nichž se na tento jev díváme. Pro účely této příručky používáme následující definici. Chudoba je **stav, který lidem znemožňuje zajistit základní životní potřeby – jídlo, oblečení, přístřeší, lékařskou péči a svobodu rozhodovat a jednat pro své dobro**. Chudoba je relativní a má nespočet podob a rysů (někdo ji vnímá pouze z materiálního hlediska, někdo i z hlediska nemateriálního). V Ghaně nemusí chudoba znamenat totéž co v České republice, africké pojetí chudoby se může diametrálně lišit od evropského.

Jak se uvádí v celé řadě publikací o tomto tématu, lze rozlišovat dva druhy chudoby. Za **extrémní (nebo absolutní)** chudobu se označuje situace domácností, jejichž členové nedokážou uspokojit své základní životní potřeby. Trpí hladem, nemají prostředky na ošacení ani dostačující přístřeší, nemají přístup ke zdravotní péči nebo si ji nemohou dovolit, nemohou platit dětem vzdělání nebo mohou posílat do školy jen některé, chybí jim základní hygienická zařízení atd. Takové domácnosti najdeme téměř výhradně v rozvojových zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Naproti tomu domácnosti, které trpí **relativní chudobou**, jsou schopny uspokojit své základní potřeby, **ale nic víc**. Za **relativně chudé** se označují domácnosti, jejichž příjem je výrazně nižší než průměrný příjem v dané zemi. Tato kategorie domácností, kterou nalezneme převážně ve vyspělých zemích, si nemůže dovolit kulturní statky, kvalitní zdravotní péči, vzdělání a další možnosti, které přispívají k vyšší sociální a ekonomické mobilitě.

Proč chudoba?

Chudoba není OSUD. Kdo se v chudobě narodí, nemusí v ní žít věčně. Znamená to, že chudoba je jev společenský, který je ovlivňován vnitřními i vnějšími faktory. S chudobou tedy lze něco dělat. Abychom ji pochopili, musíme se zaměřit na fungování společnosti, která v některých případech diskriminuje některé skupiny obyvatelstva a odsouvá je na okraj. Tak jim znemožňuje využívat příležitosti, které by jim jinak mohly pomoci se z pasti chudoby vymanit. Tento stav je možné změnit. Ke změně však může dojít jen tehdy, když lidé pochopí, jaké jsou skutečné příčiny chudoby, a začnou je globálně i lokálně řešit pomocí konkrétních udržitelných strategií. To je úkolem nás všech, celého mezinárodního společenství a především vedoucích představitelů rozvinutých i rozvojových zemí. Abychom mohli s chudobou bojovat, musíme se zaměřit na to, jak funguje celý globální systém a co způsobuje, že se někteří lidé dostanou do pasti chudoby a nemohou z ní ven.

Chudí a jejich situace

I když je chudoba relativní, i když se někdo se svou situací smíří a i když každá společnost definuje chudobu jinak, jedno platí vždy – lidé, kteří se pohybují v bludném kruhu chudoby, si tento stav nevybrali. Jsou produkty a oběťmi systému (státního nebo globálního), ve kterém žijí a který jim znesnadňuje, ne-li přímo znemožňuje, dosáhnout vyšší společenské a ekonomické úrovně. Kdyby bylo možné tento stav nějak změnit, chudí lidé, kteří si svou situaci plně uvědomují, by pravděpodobně byli první, kdo by se o to pokusil. Známe řadu případů, kdy se chudí převážně v rozvojových zemích usilovně snaží z chudoby vymanit, ale nedaří se jim to kvůli globálním a mezinárodním strukturám a bariérám.

Proč je důležité o něco usilovat?

Většina lidí do budoucna o něčem sní, něco plánuje, v něco doufá a po něčem touží. Touha po štěstí a lepším životě existuje v každé společnosti, i když může vypadat jinak podle toho, jaké mají lidé priority a potřeby. I přes tyto rozdíly je však hlavní cíl stejný – zvýšit svou životní úroveň, a tedy najít lepší příležitosti. Mít nějaký sen je důležité, protože každý se prostřednictvím svého snu může rozvíjet a dosáhnout pokroku. Když se někdo chce stát pilotem, pak pokrok představuje to, že například získá znalosti a dovednosti potřebné k řízení letadla a dostane oficiální licenci.

Proč je v rozvojových zemích problém, že lidé o nic neusilují?

Snaha o větší sociální a ekonomickou mobilitu není sama o sobě cílem, ale prostředkem k dosažení cíle. Člověk by si měl nejdřív uvědomit, po čem touží, a potom začít pracovat na tom, aby toho dosáhl. Právě práce na plnění takových cílů je na celém procesu to nejtěžší. Jak jsme již uvedli výše, struktury ve společnosti způsobují, že někteří lidé jsou z procesu rozvoje vynecháváni nebo záměrně ignorováni a diskriminováni, takže chudí svých cílů nikdy nedosáhnou. Aby si chudí lidé mohli plnit své sny, je třeba zpochybňovat fungování systému a měnit jeho strukturu tak, aby měli všichni lidé stejná práva a příležitosti, ať jsou to ženy, příslušníci menšin, různě ohrožené skupiny, obyvatelé venkova nebo lidé žijící na samém okraji společnosti – zkrátka všichni **bezmocní, znevýhodnění a opomíjení**. Snahou změnit stav, který k chudobě a všem jejím důsledkům vede, neděláme nikomu laskavost. Nejde ani o to vzbudit sympatie nebo naopak kritiku ze strany filantropů, charitativních a jiných nevládních organizací, jednotlivců, národů nebo skupin. Naopak – zpochybňovat současný stav a jednat podle toho je právem a občanskou povinností každého člověka.

Co dělat a proč je dobré pracovat s dětmi?

Chudoba je celosvětový jev, a proto se neomezuje na konkrétní společnost. Mezi různými společnostmi mohou být rozdíly v míře a druhu chudoby, to ale není vina chudých. Lidé si musí uvědomit, jak složitým jevem chudoba je a jaké jsou její příčiny a podoby. Teprve pak je možné proti ní bojovat. Je proto nesmírně důležité lidi vzdělávat, diskutovat s nimi a ukazovat jim příklady a případové studie na toto téma. V našem případě, tedy při využívání fotbalu v rámci globálního rozvojového vzdělávání, je třeba seznamovat mládež s tím, co se v nejširším globálním společenství děje. Ať člověk sám sebe vnímá jako chudého nebo ne, musí si uvědomit, proč jsou na světě chudí lidé a proč je chudoba postihuje. Chceme pracovat s mládeží, protože jsou to dnešní mladí lidé, kteří budou činit rozhodnutí jakožto členové občanské společnosti a její vedoucí představitelé v budoucnu. Měli by tedy chápat, co se děje v jiných částech světa, jak to souvisí s nimi a s regionem, ve kterém žijí, a jak to ovlivňuje globální dění. Mladé lidi je třeba motivovat k tomu, aby se seznamovali s jinými kulturami a se strukturami, které řídí naši společnost a celý svět, a aby se tak dokázali informovaně rozhodovat o tom, co a jak budou spotřebovávat nebo jak se postaví k mezikulturní a rozvojové spolupráci apod. Když se budou účastnit aktivit, které jim pomohou rozšířit obzory, naučit se rozhodovat sami za sebe a kriticky všechny uvedené otázky analyzovat, pravděpodobně se o globální problémy začnou zajímat a budou se snažit tvořivě přispět k jejich řešení. Mohou například šířit osvětu mezi svými vrstevníky a diskutovat s přáteli, s rodinou, ve škole nebo při neformálních setkáních. Práce s mládeží tak může nastartovat nové procesy v oblasti řešení globálních problémů.

Další odkazy:

APPADURAI, Arjun. *Culture and Public Action: Culture and the Terms of Recognition,* 2004.
COLLIER, Paul. *Miliarda nejchudších. Proč se některým zemím nedaří a co s tím?* Praha: Vyšehrad 2009.
EASTERLY, William. *Břímě bílého muže – Proč pomoc západu třetímu světu selhává. Praha: Academia 2010.*
GEREMEK, Bronislaw. *Poverty: A History,* 1994.
SACHS, Jeffrey. *The End of Poverty: How We Can Make it Happen in Our Lifetime,* 2005.

Užitečné odkazy na stránky se statistikami, strategiemi a výsledky k tématu chudoby:
http://www.undp.org/poverty/focus_poverty_assessment.shtml
http://www.socialwatch.org/node/12033
http://www.mdgmonitor.org/goal1.cfm

LEKCE TŘETÍ: Vyhrát může jen ten, kdo hraje

90'

V této části se studenti seznámí s příběhem Simona Musindeho, mladíka z keňského slumu Mathare, jehož život nabral jiné obrátky, když se přihlásil do jedné sportovní organizace.

CÍLE:

- STUDENT SI UVĚDOMUJE SVÉ ŽIVOTNÍ PRIORITY A SROVNÁVÁ JE S OSTATNÍMI.
- STUDENT DOKÁŽE VLASTNÍMI SLOVY POPSAT, CO JE SLUM.
- STUDENT CHÁPE, ŽE CHUDÝ JE I TEN, KDO NECHCE NIČEHO DOSÁHNOUT.

VĚKOVÁ SKUPINA: 16+

POČET STUDENTŮ: BEZ OMEZENÍ

MATERIÁLY:

- FOTOGRAFIE MATHARE – PŘÍLOHA 4
- KOPIE NOVINOVÉHO ČLÁNKU PRO KAŽDÉHO STUDENTA – PŘÍLOHA 5
- 5 ARCHŮ PAPÍRU
- 5 KOPIÍ PŘÍBĚHU SIMONA MUSINDEHO – PŘÍLOHA 6

KROK ZA KROKEM:

AKTIVITA 1[5] 15'

Posaďte se se studenty do kruhu a každému dejte kus papíru.
Požádejte je, aby bez velkého přemýšlení dokončili následující věty (podporujte rozvité věty):
Za 10 let bych chtěl/a bydlet...
Za 10 let bych chtěl/a mít...
Za 10 let bych chtěl/a pracovat...
Za 10 let bych byl/a rád/a, kdyby...
Studenti své odpovědi přečtou ostatním.
Na závěr se studentů zeptejte, co budou v budoucnu muset udělat, aby dosáhli toho, co si přejí.

AKTIVITA 2 30'

Ukažte studentům fotografii Mathare (příloha 4 – slum v Nairobi, Keňa)
Zjistěte, s jakými koncepty studenti na hodinu přicházejí – požádejte je, aby řekli první slovo nebo spojení, které je napadne, když se na obrázek podívají. Napište jejich odpovědi na tabuli, aniž byste je komentovali. Seznamte studenty s definicí, jak vypadá domácnost ve slumu podle programu OSN pro lidská sídla (UN Habitat). Můžete ji zestručnit. Diskutujte o významu slov v definici.

Domácnost ve slumu je taková domácnost, kde chybí některý z těchto pěti prvků:

- *přístup k nezávadné vodě (přístup k dostatečnému množství vody pro běžné užívání za dostupnou cenu, přičemž členové domácnosti nemusejí vyvíjet nepřiměřené úsilí, aby vodu získali);*
- *přístup ke kvalitním hygienickým zařízením (možnost používat soukromé toalety nebo společné toalety pro přiměřený počet lidí);*
- *jistota bydlení (doklady prokazující právo obydlí dlouhodobě užívat, případně faktická nebo vnímaná ochrana před vystěhováním);*
- *trvanlivost obydlí (dostačující trvalá stavba v bezpečné lokalitě);*
- *dostatek životního prostoru (maximálně dva lidé na jednu místnost).*

Resource: UN-Habitat, 2009

Dejte každému studentovi kopii novinového článku (příloha 5). Požádejte je, aby si článek přečetli a udělali si k němu značky, viz tabulka dole. Nechte je článek přečíst a pak je požádejte, aby na papír dle tabulky napsali po jedné informaci z přečteného textu, pokud možno vlastními slovy.

[5] Podle aktivity „Až mi bude čtyřicet...“ z publikace Společný svět: příručka globálního rozvojového vzdělávání. Praha: Člověk v tísni – společnost při České televizi, 2004. s. 36

√ – CO UŽ VÍM	? – ČEMU NEROZUMÍM	! – CO MI V TEXTU PŘIPADÁ ZAJÍMAVÉ NEBO MĚ TO PŘEKVAPILO

Potom se studenty dohromady projděte jejich texty/tabulky a dejte jim prostor, aby se mohli podělit o své myšlenky, vysvětlovat a polemizovat s článkem.

AKTIVITA 3 45'

Rozdělte studenty do skupin po 5 až 8 lidech. Přečtěte příběh o životě mladíka jménem Simone Musinde ze slumu Mathare (příloha 6).
Každé skupině dejte kopii příběhu, aby se k němu studenti mohli podle potřeby při práci vracet. Uvádíme příklady otázek, které mohou studenti ve skupinách probírat:
Jaké byly příčiny toho, že Simone a jeho rodina skončili ve slumu?
Co Simonovi pomohlo v jeho nelehké životní situaci?
Najdete nějaké podobnosti a rozdíly mezi vašimi sny a těmi, co má Simone?
Co všechno hraje důležitou roli ve formování toho, jak bude vypadat naše budoucnost?
Máme všichni stejnou startovní čáru?
Setkali jste se s někým, kdo prošel nebo prochází podobným příběhem ve vaší blízkosti, v čem vidíte podobnost?
Máme v takových situacích pomáhat? Když ano, tak jak a komu? Když ne proč?
Požádejte jednoho zástupce v každé skupině, aby zaznamenával sporné a zajímavé body diskuze. Po nějaké době svolejte skupiny dohromady a nechte zástupce, aby sdělili sporné a zajímavé body. Pokračujte společně.

NAVAZUJÍCÍ AKTIVITY:

› Napište na tabuli tyto věty z příběhu Simona Musindeho:
„Když se budeš snažit ty, budeme se snažit i my. Když ty nebudeš dělat nic, nebudeme ani my nic dělat. Volba je jen na tobě.“
„Myslím si, že každé dítě by mělo vědět, jaké to je mít nějaký sen, a hlavně by mělo mít možnost se k tomu snu nějak přiblížit. Bohužel tomu zatím tak není, alespoň ne tady u nás.“
Nechte studenty si vybrat, se kterým citátem chtějí pracovat, a požádejte je, aby vymysleli divadelní etudu, píseň, esej, báseň, komiks apod., které budou vyjadřovat význam citátu.
› Požádejte studenty, aby si sami zjistili, jak se mohou aktivně zapojit do veřejného dění ve svém okolí. Mějte připravené odkazy na různé neziskové organizace a spolky mládeže, ve kterých se mohou angažovat.

© INEX - SDA

© INEX - SDA

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 4

FOTOGRAFIE MATHARE

© Jan Langer / INEX-SDA

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 5

NOVINOVÝ ČLÁNEK

227 milionů lidí už nemusí žít ve slumech, uvádí se ve zprávě OSN[6]

TÉMĚŘ ČTVRT MILIARDY LIDÍ V POSLEDNÍCH DESETI LETECH UNIKLO ŽIVOTU VE SLUMU, POČET OBYVATEL SLUMŮ VŠAK NADÁLE ROSTE

V nejlidnatějších zemích světa, Číně a Indii, uniklo slumům v posledním desetiletí celkem 125 milionů lidí a dalších 112 milionů se jich z chudoby vymanilo v jiných částech světa, jak se uvádí v nové zprávě agentury OSN pro lidská sídla (UN Habitat). Postupující urbanizace však vede k tomu, že se slumy dále plní, takže celkový počet jejich obyvatel, kteří žijí ve stísněných, nevyhovujících podmínkách – často bez vody a hygienických zařízení – vzrostl od roku 2000 o téměř 55 milionů. Na celém světě dnes žije ve slumech 827 milionů lidí a do roku 2020 jejich počet pravděpodobně vzroste na 889 milionů.

Podle zprávy dnes dvě třetiny obyvatel slumů žijí v Africe, kde se jako na jediném kontinentě jejich počet v uplynulém desetiletí téměř nesnížil.

V severní Africe sice počet obyvatel slumů výrazně poklesl, ve všech 34 zemích subsaharské Afriky jich však za posledních deset let zaznamenalo změnu k lepšímu jen 17 milionů. V těchto zemích nyní žije ve slumech téměř 200 milionů lidí – přes 60 % všech obyvatel.

Díky neustálému hospodářskému růstu Indie a Číny dramaticky klesl počet lidí, kteří v těchto zemích žijí v nevyhovujících podmínkách, největšího zlepšení však dosáhla Indonésie, Maroko a Argentina, kde se počet obyvatel slumů snížil o více než 40 %.

Země sice s převahou splnily rozvojový cíl tisíciletí, aby do roku 2020 opustilo slumy 100 milionů lidí, počet obyvatel slumů však podle OSN v krátkodobém výhledu poroste.

Ve Středoafrické republice a Pobřeží slonoviny nyní z důvodu konfliktů bydlí ve slumech o 10 % lidí více než dříve. V dalších zemích jako v Etiopii, Beninu nebo Malawi žije v takovýchto podmínkách více než 70 % populace.

V jižní Asii dosahuje počet obyvatel slumů 190,7 milionu (35 % obyvatel) a ve východní Asii 189,6 milionu (28,2 %).

Zpráva dále uvádí, že v rozvinutých zemích bydlí v nevyhovujících podmínkách 6 % obyvatelstva.

Upraveno podle: http://www.guardian.co.uk/world/2010/mar/22/slums-un-report

227 milionů lidí už nemusí žít ve slumech, uvádí se ve zprávě OSN[6]

TÉMĚŘ ČTVRT MILIARDY LIDÍ V POSLEDNÍCH DESETI LETECH UNIKLO ŽIVOTU VE SLUMU, POČET OBYVATEL SLUMŮ VŠAK NADÁLE ROSTE

V nejlidnatějších zemích světa, Číně a Indii, uniklo slumům v posledním desetiletí celkem 125 milionů lidí a dalších 112 milionů se jich z chudoby vymanilo v jiných částech světa, jak se uvádí v nové zprávě agentury OSN pro lidská sídla (UN Habitat). Postupující urbanizace však vede k tomu, že se slumy dále plní, takže celkový počet jejich obyvatel, kteří žijí ve stísněných, nevyhovujících podmínkách – často bez vody a hygienických zařízení – vzrostl od roku 2000 o téměř 55 milionů. Na celém světě dnes žije ve slumech 827 milionů lidí a do roku 2020 jejich počet pravděpodobně vzroste na 889 milionů.

Podle zprávy dnes dvě třetiny obyvatel slumů žijí v Africe, kde se jako na jediném kontinentě jejich počet v uplynulém desetiletí téměř nesnížil.

V severní Africe sice počet obyvatel slumů výrazně poklesl, ve všech 34 zemích subsaharské Afriky jich však za posledních deset let zaznamenalo změnu k lepšímu jen 17 milionů. V těchto zemích nyní žije ve slumech téměř 200 milionů lidí – přes 60 % všech obyvatel.

Díky neustálému hospodářskému růstu Indie a Číny dramaticky klesl počet lidí, kteří v těchto zemích žijí v nevyhovujících podmínkách, největšího zlepšení však dosáhla Indonésie, Maroko a Argentina, kde se počet obyvatel slumů snížil o více než 40 %.

Země sice s převahou splnily rozvojový cíl tisíciletí, aby do roku 2020 opustilo slumy 100 milionů lidí, počet obyvatel slumů však podle OSN v krátkodobém výhledu poroste.

Ve Středoafrické republice a Pobřeží slonoviny nyní z důvodu konfliktů bydlí ve slumech o 10 % lidí více než dříve. V dalších zemích jako v Etiopii, Beninu nebo Malawi žije v takovýchto podmínkách více než 70 % populace.

V jižní Asii dosahuje počet obyvatel slumů 190,7 milionu (35 % obyvatel) a ve východní Asii 189,6 milionu (28,2 %).

Zpráva dále uvádí, že v rozvinutých zemích bydlí v nevyhovujících podmínkách 6 % obyvatelstva.

Upraveno podle: http://www.guardian.co.uk/world/2010/mar/22/slums-un-report

[6] VIDAL, John. Guardian.co.uk [online]. Pondělí 22. března 2010 [cit. 2010-11-23]. 227 million people escape world's slums, UN report finds. *http://www.guardian.co.uk/world/2010/mar/22/slums-un-report.*

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 6

PŘÍBĚH SEDMNÁCTILETÉHO SIMONA MUSINDEHO Z KEŇSKÉHO NAIROBI [7]

Krátce před mými osmými narozeninami mi umřel táta na rakovinu. Bylo mi líto mámy, která ho měla ráda. Doma to tenkrát nebylo zrovna nejlehčí, a když mi bylo deset, musel jsem přestat chodit do školy, protože jsme neměli na školné. Brzy na to jsme se museli přestěhovat z dvoupokojového bytu do plechové chatrče v Mathare. Jsem z nás dětí nejstarší, takže jsem si musel začít shánět práci a naštěstí se mi ji podařilo najít v restauraci na místním trhu u kamaráda mého táty. Myl jsem nádobí a uklízel po hostech. Moc peněz za to nebylo, ale vždycky jsem mohl vzít domů nějaké to jídlo. Občas jsem neměl co na práci a domů se mi nechtělo, protože jsme se tenkrát všichni dělili o jednu malou místnost, a tak jsem se zkrátka začal toulat po ulicích s několika dalšími kluky, kteří na tom byli dost podobně. Rozuměli jsme si, byla sranda, občas cigárko i něco tvrdšího. Začal jsem kašlat na práci a přespávat u kámošů. Máma o mě tenkrát asi fakt měla strach.
Pak se u nás v ulici najednou objevila spousta plakátů, na kterých stálo, že jedna místní organizace hledá fotbalisty – kluky i holky. Myslím, že to byla moje spása. Fotbal je v Keni hrozně oblíbený. Hned druhý den jsem se tam šel přihlásit. Ze začátku to nebylo lehké. Nezapomenu na první větu, co mi tenkrát řekl vedoucí: „Když se budeš snažit ty, budeme se snažit i my. Když ty nebudeš dělat nic, nebudeme ani my nic dělat. Volba je jen na tobě.“ Tak jsem si vybral. Na začátku mi disciplína připadala tvrdá. A taky jsem měl pořád co dělat. Nejen že trénujeme každý den a máme fotbalové zápasy, ale uklízíme odpadky a pomáháme zlepšovat život ve svém okolí. Naposledy jsme s naším družstvem malovali ve škole, kde jsme stejně starým klukům a holkám povídali o lásce, sexu a o tom, jak a proč používat kondom. Za všechno získáváme body, ti nejlepší získávají i finanční odměnu, která se vyplácí přímo škole. Já jsem ji dostal před pár lety, poslali ji mé staré škole a já jsem se tam mohl zase vrátit. Teď jsem v posledním ročníku na střední a chtěl bych studovat ekonomii na vysoké v Nairobi.
Za deset let bych chtěl mít dobrou práci, abych uživil naši rodinu. Byl bych rád, kdyby moje rodina mohla brzy bydlet někde, kde je bezpečno. Chtěl bych taky pomáhat dětem, které se nemají úplně nejlíp. Víte, myslím si, že každé dítě by mělo vědět, jaké to je mít nějaký sen, a hlavně by mělo mít možnost se k tomu snu nějak přiblížit. Bohužel tomu zatím tak není, alespoň ne tady u nás. Přál bych si, aby nikdo nemusel mít dětství jako já. I když chci lepší budoucnost a chci žít někde jinde, na Mathare nikdy nezapomenu.

PŘÍBĚH SEDMNÁCTILETÉHO SIMONA MUSINDEHO Z KEŇSKÉHO NAIROBI [7]

Krátce před mými osmými narozeninami mi umřel táta na rakovinu. Bylo mi líto mámy, která ho měla ráda. Doma to tenkrát nebylo zrovna nejlehčí, a když mi bylo deset, musel jsem přestat chodit do školy, protože jsme neměli na školné. Brzy na to jsme se museli přestěhovat z dvoupokojového bytu do plechové chatrče v Mathare. Jsem z nás dětí nejstarší, takže jsem si musel začít shánět práci a naštěstí se mi ji podařilo najít v restauraci na místním trhu u kamaráda mého táty. Myl jsem nádobí a uklízel po hostech. Moc peněz za to nebylo, ale vždycky jsem mohl vzít domů nějaké to jídlo. Občas jsem neměl co na práci a domů se mi nechtělo, protože jsme se tenkrát všichni dělili o jednu malou místnost, a tak jsem se zkrátka začal toulat po ulicích s několika dalšími kluky, kteří na tom byli dost podobně. Rozuměli jsme si, byla sranda, občas cigárko i něco tvrdšího. Začal jsem kašlat na práci a přespávat u kámošů. Máma o mě tenkrát asi fakt měla strach.
Pak se u nás v ulici najednou objevila spousta plakátů, na kterých stálo, že jedna místní organizace hledá fotbalisty – kluky i holky. Myslím, že to byla moje spása. Fotbal je v Keni hrozně oblíbený. Hned druhý den jsem se tam šel přihlásit. Ze začátku to nebylo lehké. Nezapomenu na první větu, co mi tenkrát řekl vedoucí: „Když se budeš snažit ty, budeme se snažit i my. Když ty nebudeš dělat nic, nebudeme ani my nic dělat. Volba je jen na tobě.“ Tak jsem si vybral. Na začátku mi disciplína připadala tvrdá. A taky jsem měl pořád co dělat. Nejen že trénujeme každý den a máme fotbalové zápasy, ale uklízíme odpadky a pomáháme zlepšovat život ve svém okolí. Naposledy jsme s naším družstvem malovali ve škole, kde jsme stejně starým klukům a holkám povídali o lásce, sexu a o tom, jak a proč používat kondom. Za všechno získáváme body, ti nejlepší získávají i finanční odměnu, která se vyplácí přímo škole. Já jsem ji dostal před pár lety, poslali ji mé staré škole a já jsem se tam mohl zase vrátit. Teď jsem v posledním ročníku na střední a chtěl bych studovat ekonomii na vysoké v Nairobi.
Za deset let bych chtěl mít dobrou práci, abych uživil naši rodinu. Byl bych rád, kdyby moje rodina mohla brzy bydlet někde, kde je bezpečno. Chtěl bych taky pomáhat dětem, které se nemají úplně nejlíp. Víte, myslím si, že každé dítě by mělo vědět, jaké to je mít nějaký sen, a hlavně by mělo mít možnost se k tomu snu nějak přiblížit. Bohužel tomu zatím tak není, alespoň ne tady u nás. Přál bych si, aby nikdo nemusel mít dětství jako já. I když chci lepší budoucnost a chci žít někde jinde, na Mathare nikdy nezapomenu.

[7] Příběh je inspirován knihou s názvem The Millennium Development Goals, a promise to the Youth of Mathare, kterou roku 2006 vydala organizace Mathare Youth Sports Association ve spolupráci s agenturou OSN pro lidská sídla (UN-HABITAT).

Téma čtvrté: FOTBAL A HIV/AIDS

„Vymýtit AIDS není jen sen – podaří se to, když pro to všichni budeme něco dělat."
Didier Drogba – útočník Chelsea
a vyslanec dobré vůle za Rozvojový program OSN (UNDP)

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

Virus lidské imunodeficience (HIV) / syndrom získané ztráty imunity (AIDS) dál zabíjí. [...] Stále neexistuje léčba ani očkování. [...] HIV/AIDS maří to, čeho se v oblasti rozvoje podařilo dosáhnout za desítky let, prohlubuje chudobu a ohrožuje samotné základy pokroku a bezpečnosti. Na tuto epidemii je nutné reagovat ve všech odvětvích, ale zvláště důležitou roli v boji s HIV/AIDS hraje vzdělávání. (Světová banka, 2002)

Která skupina je ohrožena nejvíce?

Podle Světové zdravotnické organizace (WHO, 2008) žije na celém světě 33,4 milionu lidí s HIV/AIDS, z toho velká většina v zemích s nízkými a středními příjmy. Ze všech infekčních onemocnění má HIV/AIDS celosvětově nejvíce obětí – do dneška si tato choroba vyžádala 27 milionů životů.
Největší riziko nakažení virem HIV hrozí na celém světě mladým lidem ve věku 15–24 let (UNAIDS, 2008), protože právě v tomto věku začínají mladí lidé pohlavně žít.

Na jakou skupinu se primárně zaměřit, aby se epidemie zastavila?

Je třeba si uvědomit, že prevence HIV/AIDS by se neměla zaměřovat jen na nejrizikovější skupinu a na lidi nad čtyřiadvacet let. Nesmírně důležité je také pracovat s dětmi, které pak budou v kritickém věku (15–24) poučenější a budou schopné se riziku vyhnout. Tyto děti se pak stanou „posly naděje" na lepší budoucnost (Světová banka, 2002) a v nejlepším případě vybudují společnost bez HIV/AIDS.

Jak děti a mládež chránit před nakažením?

Jednou stránkou prevence je osvěta mezi příslušníky ohrožené skupiny – mladými lidmi ve věku 15–24 let. Tím budou nejen chráněni, ale budou mít také možnost předat svým dětem to, co se dozvěděli. Další součástí osvěty, jak už bylo řečeno výše, je výchova dětí k tomu, aby se v pozdějším životě dokázaly infekce vyvarovat.

Proč je základní škola tak důležitá?

Základní školství má zásadní význam pro sociální a hospodářský rozvoj každé země, a to i v oblasti prevence HIV/AIDS. Všeobecné základní vzdělání má značný preventivní účinek, vybavuje děti všeobecnými znalostmi a učí je rozhodovat se v životě v zájmu svého zdraví. Především dívky může vybavit znalostmi, které jim umožní svobodně se rozhodovat o sexu, sňatku a plánování rodiny.

Jak úspěšná je tato strategie při řešení epidemie HIV?

Z celkových statistik vyplývá, že počet lidí žijících s HIV/AIDS roste. V roce 2008 bylo procento výskytu této choroby přibližně třikrát vyšší než v roce 1990. Neustálý růst je důsledkem poměrně vysokého počtu nově nakažených v kombinaci s pozitivním účinkem antiretrovirových léků, které nemocným prodlužují život.
I když je počet nově nakažených stále vysoký, lze mluvit o úspěchu, protože od roku 1996 (vrchol epidemie) se ho podařilo snížit přibližně o 30 % (o 17 % od roku 2000). (UNAIDS 2009)

Jak se mohou mladí lidé zapojit do boje s HIV/AIDS?

Boj s HIV/AIDS je prioritou řady rozvojových organizací. Snížení počtu nově nakažených je s největší pravděpodobností výsledkem velkých preventivních kampaní mezinárodních organizací, vlád, neziskových organizací i soukromých subjektů.

Mnoho mladých aktivistů i neziskových organizací zaměřených na práci s mládeží razí heslo „Začněte jednat“. Zdá se, že velice účinnou zbraní v boji s HIV/AIDS mezi mladými lidmi je nebýt pasivní a šířit osvětu mezi vrstevníky. Mladý člověk ve svých vrstevnících vzbuzuje mnohem větší důvěru než dospělý, a může tak snadno předávat informace formou prostého rozhovoru nebo strukturovanějšího programu podporovaného některou místní nevládní organizací. Velkým přínosem mohou být v takovém případě hry a sport.

Další odkazy:

Společný program OSN pro HIV/AIDS: *www.unaids.org/en/default.asp*

Sledování rozvojového cíle tisíciletí č. 6 - bojovat proti HIV/ AIDS, malárii a dalším nemocem: *www.mdgmonitor.org/goal6.cfm*

© INEX - SDA

90'

LEKCE ČTVRTÁ: Je čas jednat!

V této lekci se studenti prostřednictvím různých případových studií dozvědí, jaký má HIV/AIDS dopad na životy mladých v různých částech světa. Zjistí, jak sportovní organizace pomocí osvěty vedené samotnou mládeží efektivně využívají fotbal k boji proti HIV/AIDS a dalším nemocem.

CÍLE:

- STUDENT DOKÁŽE UVÉST, JAKÝ DOPAD MÁ HIV/AIDS NA MLÁDEŽ.
- STUDENT SI UVĚDOMUJE VÝZNAM OSVĚTY O HIV/AIDS, KTEROU ŠÍŘÍ SAMA MLÁDEŽ

VĚKOVÁ SKUPINA: 14+

POČET STUDENTŮ: BEZ OMEZENÍ

MATERIÁLY:

- KOPIE PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ – PŘÍLOHA 7
- KOPIE KVÍZU O HIV/AIDS – PŘÍLOHA 8
- 6 VELKÝCH ARCHŮ PAPÍRU
- PROUŽKY PAPÍRU

KROK ZA KROKEM:

AKTIVITA 1[8] 30'

Rozdělte studenty do pěti skupin a každé dejte jeden příběh (příloha 7), kromě příběhu Kennedyho. Požádejte všechny skupiny, aby si svůj příběh pozorně přečetly a vyplnily na kus papíru tyto informace (viz tabulka):

JMÉNO:	
VĚK:	
ZEMĚ:	
JEHO/JEJÍ POCITY/NÁLADA:	
PŘÍČINA TĚCHTO POCITŮ:	
CO BY CHTĚL/A:	

Požádejte jednoho zástupce z každé skupiny, aby představil hlavní postavu jejich příběhu.
Během prezentace studentů vypisujte na tabuli příčiny, které sami studenti z příběhů vyzdvihnou. Po poslední prezentaci se studentů zeptejte, o jakou nemoc se dle vypsaných příčin může jednat: HIV/AIDS.
Diskutujte se studenty o tom, co už o HIV/AIDS vědí.

AKTIVITA 2 20'

Rozdejte kopie kvízu o HIV/AIDS (příloha 8). Požádejte studenty, aby pracovali ve dvojicích nebo ve skupinách a nakonec s nimi odpovědi projděte (druhá část přílohy 8).
U poslední otázky (7) se studenty diskutujte o tom, proč si myslí, že počet nově nakažených se za posledních osm let snížil.

AKTIVITA 3 20'

Mohou mladí lidé nějak přispět ke snižování počtu lidí, které HIV/AIDS přímo nebo nepřímo postihuje?
Dejte každé skupině kopii Kennedyho příběhu a přečtěte ho.
Položte studentům tyto otázky, o kterých budou ve skupinách diskutovat:
Jak se Kennedy staví k HIV/AIDS?

[8] Tato aktivita a případové studie v ní použité (příloha 7) byly inspirovány knihou autorů SHEEHAN, Johny; McCREA, Niamh s názvem Chilled out not worn out!: Young People Around the World Beating Stress. Development Cooperation Ireland: Grehan Printers, 2004. s. 44.

Čím se liší od ostatních dětí, o kterých si studenti četli na začátku hodiny?
Proč je důležité, aby mladí lidé jednali?
Jak se dá proti HIV/AIDS bojovat?
Jakou podporu mladí lidé potřebují, aby se do boje proti HIV/AIDS mohli aktivně zapojit?
Jeden student z každé skupiny pak seznámí ostatní s tím, k čemu jeho skupina při diskusi dospěla.

AKTIVITA 4 20'

Rozdejte každému studentovi 9 proužků papíru. Vybídněte studenty, aby na ně napsali, jak by se dal problém HIV/AIDS řešit. Na každý proužek napíšou jeden návrh. Až dopíšou své návrhy, srovnají proužky do tvaru diamantu podle nákresu (viz níže).

V horní části budou návrhy, které jsou žáci rozhodnuti realizovat.

Uprostřed by měly být návrhy, které by realizovali za určitých podmínek.

Ve spodní části budou návrhy, které žáci osobně považují za neuskutečnitelné.

NAVAZUJÍCÍ AKTIVITY:

- Studenti navrhnou plakát, který bude informovat mladé lidi o bezpečném sexu. Graficky ho zpracují a nechají vytisknout. Vylepí ho v prostorách, kde se setkává mládež.
- Studenti provedou ve škole nebo ve svém okolí průzkum týkající se sexuálního zdraví, výsledky zanalyzují a podělí se o výsledky formou letáku, zprávy do místních novin atd.

© INEX - SDA

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 7

ŠEST PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ O LIDECH PŘÍMO NEBO NEPŘÍMO POSTIŽENÝCH HIV/AIDS

Julia 15 let *(Jihoafrická republika)*
Narodila jsem se v Jihoafrické republice. Od pěti let chodím do stejné školy a vždycky se mi tam moc líbilo. Ale právě teď moc spokojená nejsem. Za posledních pět let nám ve škole umřeli čtyři učitelé a škola nemůže najít náhradu. Začali spojovat třídy, takže v té mojí je teď dvakrát tolik žáků. A ještě k tomu nám v některé dny zrušili výuku. Příští rok budu dělat přijímačky na střední a bojím se, že je neudělám.

Mint 12 let *(Thajsko)*
Hodně často mě bolí břicho. Potom zvracím a jsem slabá. Mrzí mě, že se mi starší děti ve škole smějí a říkají ostatním, aby si se mnou nehrály. V poslední době se to zlepšilo, protože lidi o té nemoci víc vědí, ale pořád to není jednoduché. S maminkou chodíme do nemocnice, a tam nám zadarmo dávají speciální léky. Mamince je díky tomu líp, takže bude moct chodit do práce a budeme se moct odstěhovat jinam.

Maria 18 let *(Německo)*
Jsem nemocná. Když mi to doktorka řekla, tak jsem byla smutná a zároveň naštvaná, ale byla jsem ráda, že mi řekla pravdu. Beru 15 prášků denně. Některé jsou tak velké, že se stěží dají polykat, ale už jsem si zvykla. I když dostanu jen chřipku, musím do nemocnice, protože by se z ní mohlo vyvinout něco horšího, třeba plicní infekce. Naučila jsem se s tou nemocí žít, ale často jsem z ní nešťastná. Chtěla bych mít přítele, ale je vážně těžké najít někoho, kdo by se s mou nemocí naučil žít.

Roxana 17 let *(Rumunsko)*
Moji rodiče se rozvedli, takže žiju jen s mámou a šestiletým bráchou. Máma často nemůže vstát z postele. Musela jsem přestat chodit do školy a najít si práci, abych je uživila. Když přijdu domů, tak peru, vařím a starám se o ni i o brášku. Až jí bude líp, chci začít studovat na zdravotní škole a najít si dobře placenou práci, abych jí mohla kupovat léky. Teď si ty léky, které potřebuje, aby byla zdravá, nemůže dovolit.

Kennedy 19 let *(Keňa)*
Oba rodiče mi umřeli na HIV/AIDS, když mi bylo deset, takže se o mě a mých pět sourozenců musela starat babička. Neměli jsme moc peněz, a proto jsem hned po škole musel začít pracovat na jedné místní farmě. Zažil jsem na vlastní kůži, jak ta nemoc ničí celé rodiny, a rozhodl jsem se, že zůstanu zdravý a budu učit další mladé lidi, jak se nenakazit, aby mohli vést dlouhý a zdravý život. Před pár lety mi jeden kamarád řekl o sportovní organizaci pro mladé, a když jsem viděl, co dělají, nadšeně jsem se tam přihlásil. Když hrajeme fotbalový zápas, v poločase se vždycky sejdeme se soupeřem a povídáme si o holkách a o vztazích. Mluvíme otevřeně o sexu a o tom, jaký má vliv na naše zdraví. Pořádáme taky workshopy ve školách, pouliční představení, koncerty a každý měsíc máme v místním rozhlase 30 minut na to, abychom o zdravém přístupu k životu mluvili k mladým Keňanům.

Paul 16 let *(USA)*
Když mi bylo čtrnáct, umřel mi strejda. Když se mě pak vedoucí jednoho kroužku před ostatními ptal, na co umřel, tak jsem se jen usmál a řekl jsem, že vlastně nevím. Ale uvnitř mi bylo strašně smutno a měl jsem co dělat, abych se nerozbrečel. Měl jsem pocit, že kvůli tomu, na jakou nemoc umřel, to nemůžu nikomu říct. Myslím, že ostatní mají právo vědět, jakou nemoc měl, ale hlavně potřebují, aby jim někdo vysvětlil, co je to ve skutečnosti za nemoc, aby se mě neštítili nebo nebáli a taky mě nelitovali.

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 8

KVÍZ O HIV/AIDS (PRO STUDENTY)
Úkol: Zakroužkujte správnou odpověď

1. Jaký je rozdíl mezi HIV a AIDS?
a) HIV je virus a AIDS je bakteriální onemocnění.
b) Mezi HIV a AIDS není žádný rozdíl.
c) HIV je virus, který způsobuje onemocnění AIDS.

2. Proč jsou lidé nakažení virem HIV nemocní?
a) Člověk začne najednou hubnout.
b) Virus napadá imunitní systém.
c) Virus snižuje tělesnou teplotu.

3. Je na AIDS lék?
a) ANO
b) NE
c) Je dostupný jen v některých částech světa.

4. Jaké je riziko přenosu HIV při orálním sexu?
a) Stejné jako při vaginálním nebo análním sexu.
b) Riziko je nižší, ale zvyšuje se, když má člověk škrábnutí nebo oděrky v ústech nebo na genitáliích.
c) Pokud je jeden z partnerů HIV pozitivní, je riziko přenosu 50 %.

5. Kolik lidí na světě přibližně žije s HIV/AIDS?
a) 33 milionů
b) 23 milionů
c) 13 milionů

6. Kdo na tiskové konferenci řekl tuto větu poté, co zjistil, že je HIV pozitivní: „Myslel jsem si, že mně se to nemůže stát, a teď jsem tady, abych vám řekl, že se to může stát každému – i mně“.
a) fotbalista Didier Drogba
b) basketbalista Earvin „Magic“ Johnson
c) fotbalista Zinedine Zidane

7. O kolik procent se snížil počet nově nakažených virem HIV?
a) 17%
b) 10%
c) Počet nově nakažených se nesnížil.

KVÍZ O HIV/AIDS (PRO STUDENTY)
Úkol: Zakroužkujte správnou odpověď

1. Jaký je rozdíl mezi HIV a AIDS?
a) HIV je virus a AIDS je bakteriální onemocnění.
b) Mezi HIV a AIDS není žádný rozdíl.
c) HIV je virus, který způsobuje onemocnění AIDS.

2. Proč jsou lidé nakažení virem HIV nemocní?
a) Člověk začne najednou hubnout.
b) Virus napadá imunitní systém.
c) Virus snižuje tělesnou teplotu.

3. Je na AIDS lék?
a) ANO
b) NE
c) Je dostupný jen v některých částech světa.

4. Jaké je riziko přenosu HIV při orálním sexu?
a) Stejné jako při vaginálním nebo análním sexu.
b) Riziko je nižší, ale zvyšuje se, když má člověk škrábnutí nebo oděrky v ústech nebo na genitáliích.
c) Pokud je jeden z partnerů HIV pozitivní, je riziko přenosu 50 %.

5. Kolik lidí na světě přibližně žije s HIV/AIDS?
a) 33 milionů
b) 23 milionů
c) 13 milionů

6. Kdo na tiskové konferenci řekl tuto větu poté, co zjistil, že je HIV pozitivní: „Myslel jsem si, že mně se to nemůže stát, a teď jsem tady, abych vám řekl, že se to může stát každému – i mně“.
a) fotbalista Didier Drogba
b) basketbalista Earvin „Magic“ Johnson
c) fotbalista Zinedine Zidane

7. O kolik procent se snížil počet nově nakažených virem HIV?
a) 17%
b) 10%
c) Počet nově nakažených se nesnížil.

KVÍZ O HIV/AIDS (PRO UČITELE)

1. Jaký je rozdíl mezi HIV a AIDS?

a) HIV je virus a AIDS je bakteriální onemocnění.
b) Mezi HIV a AIDS není žádný rozdíl.
c) HIV je virus, který způsobuje onemocnění AIDS.

Odpověď: c) Virus lidské imunodeficience (HIV) je retrovirus. Pokročilým stadiem infekce HIV je syndrom získané imunodeficience nazývaný AIDS. Než se u osoby nakažené virem HIV rozvine AIDS, trvá to 10–15 let.

2. Proč jsou lidé nakažení virem HIV nemocní a umírají?

a) Člověk začne najednou hubnout.
b) Virus napadá imunitní systém.
c) Virus snižuje tělesnou teplotu.

Odpověď: b) Virus HIV napadá buňky imunitního systému a likviduje je nebo poškozuje jejich funkci. Jak infekce postupuje, imunitní systém slábne a člověk se snadněji nakazí různými chorobami.

3. Je na AIDS lék?

a) ANO
b) NE
c) Je dostupný jen v některých částech světa.

Odpověď: b) Na AIDS v současné době neexistuje lék. Antiretrovirové léky u osob nakažených virem HIV zpomalují průběh onemocnění. Je proto důležité znát preventivní opatření, jako je například bezpečný sex.

4. Jaké je riziko přenosu HIV při orálním sexu?

a) Stejné jako při vaginálním nebo análním sexu.
b) Riziko je nižší, ale zvyšuje se, když má člověk škrábnutí nebo oděrky v ústech nebo na genitáliích.
c) Pokud je jeden z partnerů HIV pozitivní, je riziko přenosu 50 %.

Odpověď: b) Riziko přenosu HIV při orálním sexu je nižší než při pohlavním styku (vaginálním nebo análním). Pokud však má HIV pozitivní člověk drobné poranění, které krvácí, riziko se zvyšuje. Virus HIV se může přenášet také transfúzí kontaminované krve nebo půjčováním kontaminovaných injekčních jehel a k přenosu dochází také z matky na dítě během těhotenství, porodu a kojení.

5. Kolik lidí na světě přibližně žije s HIV/AIDS?

a) 33 milionů
b) 23 milionů
c) 13 milionů

Odpověď: a) Podle Světové zdravotnické organizace (WHO, 2008) žije po celém světě 33,4 milionu lidí s HIV/AIDS, z toho velká většina v zemích s nízkými a středními příjmy. Ze všech infekčních onemocnění má HIV/AIDS celosvětově nejvíce obětí – do dneška si tato choroba vyžádala 27 milionů životů.

6. Kdo na tiskové konferenci řekl tuto větu poté, co zjistil, že je HIV pozitivní: „Myslel jsem si, že mně se to nemůže stát, a teď jsem tady, abych vám řekl, že se to může stát každému – i mně“.

a) fotbalista Didier Drogba
b) basketbalista Earvin „Magic“ Johnson
c) fotbalista Zinedine Zidane

Odpověď: b) Johnson, který se narodil v roce 1959, byl v roce 1991 prvním slavným sportovcem, který veřejně oznámil, že je HIV pozitivní. Aktivně se angažuje v boji proti HIV. Johnson uvedl, že jeho cílem je „poučit lidi o tom, co HIV je“, a učit je, aby „nediskriminovali ty, kdo HIV a AIDS mají“. Didier Drogba a Zinedine Zidane jsou vyslanci dobré vůle OSN.

7. O kolik procent se snížil počet nově nakažených virem HIV?

a) 17%
b) 10%
c) Počet nově nakažených se nesnížil.

Odpověď: a) Podle nových údajů ze zprávy o stavu epidemie AIDS z roku 2009 se za posledních osm let snížil počet nakažených o 17 %.

Téma páté: FOTBAL A ROVNOST ŽEN A MUŽŮ

„Nelze mluvit o rozvoji, když padesát procent populace nemůže využít příležitostí, které se s rozvojem pojí."
Helen Clarková (UNDP – Rozvojový program OSN)

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

„Rovnoprávnost žen a mužů a možnost svobodně rozhodovat o svém životě patří k základním lidským právům, na kterých závisí rozvoj i dosažení rozvojových cílů tisíciletí. I když došlo k určitému pokroku, představují ženy a dívky stále 60 % nejchudších lidí světa a mezi politiky jich je zastoupeno méně než 16 %. Mezi dětmi, které zůstávají před branami škol, jsou dvě třetiny dívek a v ozbrojených konfliktech i za zavřenými dveřmi domácností jsou ženy stále systematicky podrobovány násilí."(UNDP, 2010)

Co je to gender?

Pojmem gender se označuje soubor **společensky vytvořených** rolí, vzorců chování, činností a atributů, které určitá společnost přisuzuje **mužům** a **ženám** (WHO, 2010). Termín „gender" se odlišuje od termínu „pohlaví". Pohlaví je **biologický** pojem, jenž se vztahuje k chromozomům, hormonálnímu profilu a vnitřním a vnějším pohlavním orgánům, které určují muže a ženu.

Jaký vztah má gender ke kultuře?

Není pochyb o tom, že právě kultura utváří vztahy mezi muži a ženami v rámci rodiny i širší komunity. Gender funguje v mnoha společnostech jako organizační princip, což nejlépe dokládá dělba práce, ale i další normy chování. Tyto normy se však liší nejen v různých společnostech, ale i v rámci jedné konkrétní kultury, a mění se s časem (Schalkwyk, 2000).

Co je tedy nerovnoprávnost (mužů a žen)?

Na nerovnoprávnost bychom měli pohlížet primárně jako na **jev, který některým jednotlivcům nebo celým skupinám znemožňuje přístup k příležitostem, které mají jiní členové dané společnosti.** To je způsobeno rozdíly v postoji k některým lidem a v zacházení s nimi a často je to považováno za diskriminaci. Je třeba poznamenat, že nerovnoprávnost/diskriminace se neodvíjí jen od rozdílů mezi muži a ženami, ale také od barvy pleti, věku, sexuální orientace, náboženského vyznání a také příjmu (v tomto smyslu sem můžeme zařadit i nerovnost mezi různými částmi světa).

Je kulturní přístup k rolím žen a mužů nezpochybnitelný?

Nikdo nechce zpochybňovat všechny kulturní normy a nutit ženy k emancipaci, pokud se svou rolí souhlasí (UNDP, 1995). Nejdůležitější je, aby měl každý možnost svobodně rozhodovat o svém životě. „Jedna kambodžská ministryně to vyjadřuje velmi výstižně, když mluví o potřebě pochybovat o kulturních normách, které prohlubují nerovnost mezi ženami a muži. Říká, že cílem není úplně převrátit kulturní identitu národa, ale zaměřit se na ty její části, které vedou k útlaku žen." (Schalkwyk, 2000).

Je (ne)rovnost žen a mužů univerzální koncept?

Často narážíme na diskuse o tom, zda koncept rovnosti žen a mužů není konceptem výlučně západním. Proti tomuto názoru svědčí fakt, že prosazovat rovnoprávnost žen a mužů se zavázala celá řada kulturně velice odlišných zemí. Jde především o **Všeobecnou deklaraci lidských práv**, sepsanou v roce 1948, ve které je „poprvé zakotvena všeobecná ochrana základních lidských práv" (Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva, 2010). V článku 2 se uvádí, že všechna práva a svobody náleží všem bez jakéhokoli rozlišování. Další úmluvy a závazky: **Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen** (1979) a **Pekingská akční platforma OSN** (1995).

Platforma určuje 12 stěžejních oblastí zájmu a představuje cíle a doporučené kroky pro zlepšení přístupu žen k právům v určených oblastech. Pekingská akční platforma představuje dodnes jeden z nejkomplexnějších a nejprogresivnějších dokumentů OSN v oblasti prosazování ženských práv. Dá se říct, že hlavním posláním Pekingské akční platformy je závazek států formulovat národní akční plán pro prosazování rovných příležitostí, vybudovat národní institucionální mechanismy pro realizaci strategických cílů a zohledňovat dopady vládních politik a opatření na ženy a muže (Wennerholm Čáslavká, 2010).

Co je myšleno posilováním postavení žen a proč by měly být zapojeny do veřejného života?

Rozvojový program OSN (UNDP) popisuje posilování postavení žen jako investici do jejich schopností a vytváření podmínek pro to, aby se mohly rozhodovat samy za sebe. Toho lze dosáhnout tak, že si ženy budou vytvářet vlastní aktivity, rozvíjet své dovednosti, posilovat sebedůvěru, řešit problémy a učit se soběstačnosti (1995). Ženy by měly mít možnost uplatňovat bez jakýchkoli překážek své přirozené právo na plnou účast ve veřejném životě a svobodně o něm rozhodovat. Kromě uplatňování svých přirozených práv by dívky a ženy měly mít také stejné podmínky a příležitosti jako chlapci a muži. Společenské struktury, které vedou k diskriminaci a vytěsňují některé lidi na okraj, lze odbourat, a společnost tak posunout kupředu jen tehdy, pokud uznáme práva všech jejích členů.

Další odkazy:

MOMSEN, Janet. Gender and Development, 2003.
FORBE, Sarah. Playing by Their Rules, 2005.
Informace o otázce rovnosti žen a mužů v konkrétních zemích: *www.genderindex.org*
Sledování rozvojového cíle tisíciletí č. 3 – prosazovat rovnost mužů a žen a posílit roli žen ve společnosti: *http://www.mdgmonitor.org/goal3.cfm*

© Delta Culture

90'

LEKCE PÁTÁ: Fotbal pro všechny

Při této aktivitě se studenti seznámí s rozdíly ve vnímání rolí žen a mužů. Pomocí krátkých scének pojmenovávají a analyzují problémy spojené nejen s genderovou nerovností. Další aktivity se soustředí na využití fotbalu k posilování postavení žen prostřednictvím seberealizace a nabývání sebeúcty.

CÍLE:

- STUDENT CHÁPE VÝZNAM VÝRAZŮ „GENDER“ A „DISKRIMINACE“.
- STUDENT CHÁPE, ŽE VŠICHNI LIDÉ MAJÍ STEJNÁ PRÁVA.
- STUDENT SI UVĚDOMUJE, ŽE MUŽSKÉ A ŽENSKÉ ROLE SE VE SVĚTĚ LIŠÍ.
- STUDENT SI UVĚDOMUJE, ŽE SPORT/FOTBAL JE JEDNÍM Z PROSTŘEDKŮ, JAK MLADÝM LIDEM POMOCI PŘEKONAT PROBLÉMY A DÁT ŽENÁM PŘÍLEŽITOST, ABY VE SPOLEČNOSTI ROZHODOVALY SAMY ZA SEBE.

VĚKOVÁ SKUPINA: 16+

POČET STUDENTŮ: 20 (POKUD JE JICH VÍCE NEŽ DVACET, MUSEJÍ SE NĚKTERÉ SITUACE OPAKOVAT, NEBO NĚKTEŘÍ STUDENTI ZAUJMOU ÚLOHU POZOROVATELŮ A BUDOU SE ÚČASTNIT DISKUSÍ)

MATERIÁLY:

- 20 KARET S POPISY ROLÍ – PŘÍLOHA 9
- SITUAČNÍ KARTY – PŘÍLOHA 10
- FLIPCHART NEBO TABULE
- REKVIZITY K INSCENOVANÝM SITUACÍM V AKTIVITĚ 3 (ŠÁTKY, ČEPICE APOD.)

KROK ZA KROKEM:

AKTIVITA 1 10'

Napište na flipchart do kruhu tato slova: SPORT, ZÁPADNÍ SVĚT, ROZVOJOVÉ ZEMĚ, LIDSKÁ PRÁVA, KULTURA, NÁBOŽENSTVÍ a DISKRIMINACE.
Nechte studenty, aby si propojili libovolné dva výrazy a nahlas vysvětlili, jaký vztah mezi nimi vidí.

AKTIVITA 2 35'

Rozdejte všem účastníkům aktivity KARTY S POPISY ROLÍ (příloha 9). Celkem je k dispozici 20 karet.
SKUPINA A: JEMEN – 5 karet
SKUPINA B: VELKÁ BRITÁNIE – 4 karty
SKUPINA C: ČAD – 5 karet
SKUPINA D: INDIE – 6 karet

Snažte se, aby byli majitelé karet z jedné skupiny pohromadě a aby byly dodrženy mužské a ženské postavy.
Vybídněte studenty, aby se pohodlně posadili a přečetli si své role.
Požádejte je, aby se v tichosti snažili vžít do svých rolí. Pomozte jim v přemýšlení o roli přečtením některých z těchto otázek:
Kde žijete?
V jakém domě bydlíte?
Jaká je vaše rodina?
Jak vypadá váš každodenní život?
Co rádi děláte?
Jaké příjmy máte vy a vaše rodina?
Z čeho máte strach?
Požádejte studenty, aby se postavili vedle sebe do řady (jako kdyby stáli na startovní čáře). Tip: pokud je to možné, provádějte aktivitu venku.
Řekněte studentům, že budete číst různá tvrzení. Pokaždé, když budou s tvrzením souhlasit, udělají krok dopředu. Jinak zůstanou stát.

Začněte tvrzení předčítat a po každém udělejte pauzu.

SEZNAM MOŽNÝCH TVRZENÍ:

- *Cítím se psychicky i fyzicky fit.*
- *Mám / měl(a) jsem možnost chodit do základní školy.*
- *Mám / měl(a) jsem možnost studovat na vysoké škole.*
- *Umím řídit auto.*
- *Jsem spokojený/á se svou profesní kariérou (pokud hrajete dítě nebo dospívajícího, přemýšlejte o svých vyhlídkách do budoucna).*
- *V komunitě/prostředí, kde žiji, se cítím dobře.*
- *Při svých každodenních povinnostech si najdu čas na to, co mě baví.*
- *Můžu cestovat do ciziny.*
- *Nebojím se budoucnosti.*
- *Myslím, že jsou respektována všechna moje práva.*
- *Vymyslete si vlastní výroky.*

Na závěr studenty požádejte, aby se posadili na místě, kde skončili.
Nejdřív se jich zeptejte, co se dělo a jak jim při aktivitě bylo.
Nechte každého stručně ve dvou větách představit svou postavu.
Co může výsledná konstelace odrážet?
Proč se život těchto lidí tak liší?
Jakou roli v tom hraje věk, kultura a vzdělání?
Jakou roli hraje to, zda jde o muže nebo ženu?
Vysvětlete rozdíl mezi POHLAVÍM a GENDEREM, hlavní rozdíly napište na tabuli.
Proč mají ženy v různých kulturách různé role?
Co je diskriminace? Upřesněte odpovědi žáků a napište je na tabuli.
Je možné uplatňovat naše (evropské) představy o rovnosti žen a mužů na všechny lidi na světě? Pokud ano, proč? Pokud ne, proč?

AKTIVITA 3 45'

Vyzvěte studenty, aby se rozdělili do skupin podle písmen, která mají napsaná na kartách (A, B, C, D).
Rozdejte skupinám SITUAČNÍ KARTY (příloha 10).
Dejte studentům dvacet minut na to, aby si ve skupině navzájem představili své role, přečetli si instrukce na kartách a připravili asi pětiminutovou scénku. Vybídněte je, aby využili rekvizity.
Než každá skupina scénku předvede, stručně uvede ostatní do situace (kde a kdy se scénka odehrává a kdo koho představuje).
Pak studenti scénky předvedou.
Aktivitu uzavřete těmito otázkami:
Co měly všechny scénky společného (problémy s mužskou a ženskou rolí, fotbal/sport)?
Byl mezi problémy rozdíl podle toho, v jaké zemi/kultuře se scénka odehrávala? Jaký?
Načrtněte dva sloupce s nadpisem „Dívky a fotbal“. Do prvního sloupce budou studenti psát odpovědi na tuto otázku: *Jaké problémy dívek by bylo možné vyřešit / se vyřešily fotbalem?*
Do druhého sloupce napište odpovědi na tuto otázku: Jaký vliv má to, že dívky hrají fotbal, na celou komunitu?

PŘÍKLAD: DÍVKY A FOTBAL

OSOBNÍ ROZMĚR	SPOLEČENSKÉ DOPADY
Anna – *motivace, aby si zlepšila známky* **Esinam** – *možnost zbavit se svého traumatu* **Fátima** – *zapojení do společenských aktivit, vzdělání* **Madira** – *činnost, která ji samotnou baví*	**Anna** – *boření předsudků o ženském fotbale* **Esinam** – *zpochybnění tradiční podřízené role žen* **Fatima and Madira** – *podpora emancipace žen*

Na závěr vysvětlete, že fotbal má ve vztahu k genderu mnoho různých rozměrů. V prvním sloupci je osobní rozměr (proč by ženy měly mít možnost provozovat sport), ve druhém sloupci pak rozměr společenský (zpochybňování tradičních hodnot, podpora emancipace).

NAVAZUJÍCÍ AKTIVITY:

Podívejte se na několikaminutové spoty o neziskových organizacích.
streetfooballworld – Festival Football for Hope (MYSA - Mathare Youth Sports Association): *http://www.youtube.com/watch?v=SXzHqgiaEsM*
Hudební video Moving the Goalposts:
http://www.youtube.com/watch?v=S7b4jj8ZBQs&feature=player_embedded

Vyzvěte studenty, aby přemýšleli o tom, proč by se ženy měly zapojovat do společenského života. Řekněte jim, aby si zjistili informace o významných osobnostech, které se zabývají otázkou rovnosti žen a mužů, a aby pak prezentovali jejich zajímavé názory nebo citáty.

© INEX - SDA

© INEX - SDA

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 9

KARTY S POPISY ROLÍ

Skupina A: ***Fátima al-Madzí / Jemen (ž)***
Fátimě je 17 let a bydlí s rodiči na předměstí jemenského hlavního města San'á. Pochází ze tří sourozenců, má bratra a sestru. Její otec je úspěšný obchodník - prodává tradiční místní koberce. Fátima má základní vzdělání, umí číst a psát. Do žádné další školy ji ale rodiče neposlali. Až jí bude osmnáct, má si vzít místního zubaře Abdua a zůstat v domácnosti. Fátima je velice inteligentní a mrzí ji, že přichází o všechno, co se děje mimo jejich dům.

Skupina A: ***Abder al-Madzí / Jemen (ž)***
Abder je 18 let a bydlí s rodiči na předměstí jemenského hlavního města San'á. Její otec je úspěšný obchodník - prodává tradiční místní koberce. Abder má bratra a sestru. Její otec rozhodl, že jako jediná žena v rodině bude studovat na vysoké škole. Nemusí se tedy ještě vdávat a nebude muset dělat nic, co nechce.

Skupina A: ***Akram al-Madzí / Jemen (m)***
Akramovi je 58 let. Bydlí na předměstí jemenského města San'á a je živnostník – prodává tradiční místní koberce. Vydělává dost peněz na to, aby bez problémů uživil svou ženu a tři děti. Nikdy nechodil do školy, ale sám se naučil číst, psát a počítat. Je to velkorysý muž, ale souhlasí s tradičním společenským uspořádáním, které často diskriminuje ženy. Má moc rád svou rodinu a snaží se, aby byla co nejvíc pohromadě. Jeho názor má mezi místními lidmi velkou váhu.

Skupina A: ***Amira al-Madzí / Jemen (ž)***
Amiře je 55 let a žije na předměstí jemenského města San'á. Má tři děti a je vdaná za Akrama al-Madzího, úspěšného místního podnikatele. Sama nepracuje – částečně proto, že neumí číst a psát, a částečně proto, že si to Akram nepřeje. Většinu času tráví doma péčí o domácnost a děti. Ráda chodí jednou týdně na trh, kde se potkává s ženami ze sousedství.

Skupina A: ***Muhammad al-Madzí / Jemen (m)***
Muhammadovi je 23 let a žije na předměstí jemenského města San'á. Je ze třech dětí a jeho otec je úspěšný místní podnikatel. Muhammad je v posledním ročníku technické univerzity v San'á. Je velice hrdý na to, že může studovat, protože všichni mladí lidé v Jemenu tu možnost nemají. Rád by v rámci postgraduálního studia vyjel na rok do Spojených států.

Skupina B: ***Anna Smith / Velká Británie (ž)***
Anně je patnáct a bydlí na předměstí Birminghamu ve Velké Británii. Má pětiletého bratra. Její matka pracuje jako pokladní a otec je momentálně nezaměstnaný kvůli ekonomické krizi. Anna musela přestat hrát fotbal za svůj milovaný klub, protože z výdělku její matky si nemohou dovolit platit roční příspěvek. Od té doby se její výsledky ve škole hodně zhoršily. Anna ztratila motivaci k učení.

Skupina B: ***Elisabeth Smith / Velká Británie (ž)***
Elizabeth je 41 let, je vdaná a bydlí v Birminghamu ve Velké Británii. Má dvě děti (5 a 15 let) a pracuje jako pokladní v Tesku. Její manžel je momentálně nezaměstnaný kvůli ekonomické krizi. Elisabeth pro své děti dělá, co může, a často bere noční směny, aby si k platu něco přivydělala. Z práce chodívá unavená a nemá moc času na své záliby.

Skupina B: ***Peter Clark / Velká Británie (m)***
Peterovi je 48 let a bydlí v Birminghamu ve Velké Británii. Je rozvedený a učí matematiku a tělocvik na střední škole. Miluje fotbal, takže kromě výuky ještě trénuje školní chlapecký fotbalový tým. Nemá moc dalších zájmů, a proto tráví hodně času sledováním fotbalu a hokeje v televizi. Léčí se na deprese.

Skupina B: ***Kate Hudson / Velká Británie (ž)***
Kate je 29 let, žije v Birminghamu ve Velké Británii a pracuje na střední škole jako poradkyně pro mládež. Je šťastně vdaná, její manžel je zubař a mají dvouletého syna. Ve své nynější práci pomáhá spoustě studentů řešit problémy, a proto si jí všichni váží - rodiče, učitelé i sami studenti. Při práci ještě dopisuje doktorskou práci o úloze sportu ve vzdělávání mládeže. Kate má ráda outdoorové aktivity a cestování.

Skupina C: ***Esinam Boateng / Čad (ž)***
Esinam je 16 let a do Čadu uprchla ze Středoafrické republiky, kde byli její rodiče a sestry zabiti při násilnostech v roce 2006. Už skoro pět let žije v uprchlickém táboře v Čadu se svým strýcem, který se o ni stará. Vyrůstala v prostředí, kde ženy většinou nemají právo rozhodovat o sobě, o své rodině nebo o svém okolí. Když není ve škole, musí svému strýci a jeho rodině pomáhat sbírat dřevo a vařit.

Skupina C: ***Waladingar Bdieubeni / Čad (m)***
Waladingarovi je 29 let a v roce 2006 uprchl před násilnostmi ve Středoafrické republice do Čadu. Nikdy nechodil do školy. Protože je ale nadšený a tvořivý, získal si v uprchlickém táboře, kde žije, důvěru mnoha lidí. Sestavil fotbalový tým z dětí, které přišly o rodiče, a pravidelně je trénuje, aby jim pomohl zapomenout na trauma, které prožily.

Skupina C: ***Sougui Cabbel / Čad (m)***
Souguimu je 44 let a v roce 2006 uprchl před násilnostmi ve Středoafrické republice do Čadu. Jeho žena zemřela před mnoha lety a on se od té doby sám stará o své čtyři děti a neteř. Pochází z prostředí, kde jsou ženy podřízené mužům, a chová se podle toho ke všem ženám a dívkám v rodině. V uprchlickém táboře, kde žije, toho nemá moc na práci a doufá, že se brzy bude moci vrátit do Středoafrické republiky.

Skupina C: ***Ngabo Cabbel / Čad (m)***
Ngabovi je 17 let a je to uprchlík ze Středoafrické republiky. Od roku 2006, kdy ve Středoafrické republice došlo k velkým násilnostem, žije se svým otcem, bratry a sestrami v uprchlickém táboře v Čadu. Na rozdíl od ostatních se mu v táboře docela líbí. Nemusí pracovat tolik jako doma a nemusí se starat o jídlo, protože to jim dává humanitární organizace. Navíc se přihlásil do místního fotbalového družstva a pravidelně trénuje.

Skupina C: ***Sophia Bohm / Čad (ž)***
Sophii je 25 let, je z Rakouska a dělá si doktorát. Teď je jako dobrovolnice na rok v uprchlickém táboře v Čadu, kde pracuje jako sportovní instruktorka. Vždycky chtěla pomáhat sirotkům v nějaké zemi, která prošla válkou, a je ráda, že je tady. Pracovní podmínky má ale dost tvrdé. Nemluví místním jazykem, bydlí velice skromně, už několikrát byla nemocná a hlavně se její představy o pomáhání lidem liší od představy vedení tábora, takže už měli několik konfliktů.

Skupina D: ***Madira Padam / Indie (ž)***
Madiře je 28 let a vystudovala vysokou školu. Je vdaná a bydlí s rodinou svého muže na severovýchodě Indie. Jeho rodina má velkou farmu. Madira už od školy miluje fotbal, takže kromě toho, že učí na univerzitě, píská fotbalové zápasy místní ligy. Chtěla by ve svém koníčku pokračovat a dostat se na mezinárodní úroveň. Trápí ji ale, že po ní rodina chce, aby už měla děti a věnovala se domácnosti.

Skupina D: ***Karunašankar Padam / Indie (m)***
Karunašankarovi je 27 let a žije v severovýchodní Indii. Studoval management na univerzitě v Dillí, a protože je nejstarším synem v rodině, čeká se od něj, že převezme rodinnou farmu. Před půl rokem se oženil se ženou, kterou potkal na studiích v Dillí. Je zamilovaný až po uši a nejvíc ze všeho si teď přeje usadit se a mít děti.

Skupina D: ***Badal Padam / Indie (m)***
Badalovi je 66 let a pochází ze severovýchodní Indie. Jeho rodina odedávna pěstuje rýži – Badal vlastní velkou farmu a zaměstnává přes sto lidí. Posledních dvacet let hodně pracoval, někdy i čtrnáct hodin denně, a jeho farma dlouhodobě prosperuje. Teď už je unavený a chce, aby farmu převzal jeho syn a řídil ji stejně jako on. Těší se, že si odpočine.

Skupina D: ***Utsaví Padam / Indie (ž)***
Utsáví je 60 let a pochází ze severovýchodní Indie. Je vdaná a má čtyři děti. Pomáhá manželovi řídit rodinnou farmu, kde se pěstuje rýže, a stará se o domácnost. Za posledních dvacet let neměla skoro žádný čas sama pro sebe a také ji začala bolet záda, takže se hůř pohybuje. Nejdůležitější v životě pro ni je, aby se její děti měly dobře.

Skupina D: ***Radžníš Payankan / Indie (m)***
Radžníšovi je 36 let a žije v indické Bombaji. Je rozhodčí v národní fotbalové lize. Pochází z bohaté rodiny indického podnikatele. Je svobodný, a když nepracuje, cestuje a navštěvuje své přátele. Proslavil se výrokem, že ženy na práci fotbalového rozhodčí nestačí, že fotbalu nerozumějí, nejsou dost fyzicky zdatné a rychlé, a hlavně že ve vrcholovém fotbalu nemají co dělat.

Skupina D: ***Sandhja Thákur / Indie (ž)***
Sandhje je 32 let a pochází z Dillí. Je vdaná a má jedno dítě. Pracuje jako rozhodčí FIFA. I když měla ze začátku problém přesvědčit své rodiče a manžela, že i žena může být rozhodčí, nakonec se jí to podařilo a teď ji rodina podporuje, když jezdí po světě a píská zápasy pro asociaci FIFA.

MATERIÁL K OKOPÍROVÁNÍ: PŘÍLOHA 10

SITUAČNÍ KARTY

SCÉNKA: **SKUPINA A**
Situace: Fátima se ptá rodiny, jestli může začít hrát fotbal v místním ženském klubu. Scénky se nemusejí účastnit všichni členové rodiny.
Přemýšlejte:
- *Jaké argumenty Fátima použije, aby rodiče přesvědčila?*
- *Kdo je na její straně, kdo jí bude bránit a proč?*
- *Dovolí jí to rodiče nakonec?*

SCÉNKA: **SKUPINA B**
Situace: Anna se jde zeptat učitele tělocviku, jestli by mohl založit ještě jeden fotbalový tým, tentokrát dívčí. Využijte postavy ze své skupiny. Ve scénce nemusejí vystupovat všechny.
Přemýšlejte:
- *Jaké argumenty Anna použije, aby učitele přesvědčila?*
- *Kdo půjde s Annou, aby ji podpořil?*
- *Jak se k tomu učitel postaví a proč?*

SCÉNKA: **SKUPINA C**
Situace: Esinam se ptá strýce, jestli může začít hrát fotbal v místním klubu. Ve scénce nemusejí vystupovat všechny postavy.
Přemýšlejte:
- *Kdo půjde s Esinam, aby ji podpořil?*
- *Jaké argumenty použijí, aby strýce přesvědčili?*
- *Jak strýc zareaguje? Dovolí jí to?*

SCÉNKA: **SKUPINA D**
Situace: Madira si chce promluvit s manželem (případně i s jeho rodiči) o své budoucnosti fotbalové rozhodčí. Ve scénce nemusejí vystupovat všechny postavy.
Přemýšlejte:
- *O co je bude Madira žádat?*
- *Jak se k tomu postaví její manžel? Bude souhlasit s tím, co Madira chce?*
- *Co jeho rodina – bude pro?*

Odkazy na iniciativy zaměřené na rozvoj prostřednictvím fotbalu

Coaching for Hope
www.coachingforhope.org
Program Coaching for Hope je inovativní program, který se prostřednictvím fotbalu snaží pomoci mladým lidem v západní a jižní Africe k lepší budoucnosti.

Confederation of African Football (CAF)
www.cafonline.com
CAF je ústřední africký fotbalový svaz, který byl založen v roce 1957 a poskytuje svým členům podporu v oblasti rozvoje fotbalu prostřednictvím tří pilířů: zapojení do dění na místní úrovni, rozvoj lidských zdrojů a výstavba infrastruktury.

FIFA.com – Football for Hope
www.fifa.com
FIFA je mezinárodní federace fotbalových asociací, která vznikla v roce 1904 a v současné době sdružuje 208 národních členských asociací. Jejím cílem je neustálý pokrok ve fotbale. V sociální oblasti FIFA zastřešuje několik rozvojových programů, které využívají potenciál fotbalu. Jedná se například o Football for Hope, Win in Africa with Africa nebo Goal.
Football for Hope
Football for Hope je hnutí, které vzniklo v roce 2005 na základě spolupráce FIFA a iniciativy streetfootballworld. Využívá potenciál fotbalu jako nástroje, který může přispět ke změnám ve společnosti a k naplnění rozvojových cílů tisíciletí. Hnutí podporuje fotbalové programy se sociálním zaměřením na celém světě

International Platform on Sport & Development
www.sportanddev.org
Klíčový informační zdroj v oblasti rozvoje a sportu, který prostřednictvím digitálních médií umožňuje bezplatný přístup k informacím a komunikačním nástrojům.

Kicking AIDS Out
www.kickingaidsout.net
Kicking AIDS Out je mezinárodní síť organizací, které společně pomocí sportu a pohybových aktivit šíří osvětu o HIV a AIDS a motivují mládež ke změně chování.

Magic Bus
www.magicbusindia.org
Tato nezisková organizace sídlí v Bombaji a zaměřuje se na děti a mládež, jimž se snaží pomocí sportu zprostředkovat pozitivní zkušenosti, a tak posilovat jejich postavení.

Moving the Goalposts Kilifi
www.mtgk.org
Keňský rozvojový program využívající fotbal, určený hlavně ženám a dívkám.

One Goal for Education
www.join1goal.org
Kampaň, která se snaží využít síly fotbalu k tomu, aby mistrovství světa 2010 zanechalo trvalou stopu v podobě vzdělání pro všechny. Kampaň 1GOAL spojuje fotbalisty, fanoušky, neziskové organizace, podniky i jednotlivce ve snaze dosáhnout náročného cíle – zajistit vzdělání pro všechny.

Play Soccer Non-profit International
www.playsoccer-nonprofit.org
Tento program začal v roce 2001 pilotním projektem pro 100 ghanských dětí. Od té doby se iniciativa Play Soccer rozrostla v síť s pobočkami v šesti afrických zemích. Organizuje unikátní sportovní program, který dává dětem a mladým lidem možnost vnést změnu do nejchudších komunit světa.

Right to Play
www.righttoplay.com
Iniciativa Right to Play prosazuje právo všech dětí na to, aby si mohly hrát. Dává dětem šanci se konstruktivně podílet na chodu společnosti bez ohledu na pohlaví, postižení, etnickou příslušnost, sociální situaci nebo náboženství. Pomocí her a sportu přináší změny do společností poznamenaných válkou, chudobou a nemocemi. Programy probíhají po celém světě.

SCORE
www.score.org.za
SCORE je mezinárodní nezisková organizace, která se specializuje na rozvoj prostřednictvím sportu a volnočasových aktivit. Byla založena v roce 1991 v Jihoafrické republice a nyní má kromě Jihoafrické republiky samostatné pobočky v Namibii, Zambii a Nizozemsku. Všem pobočkám zajišťuje podporu mezinárodní kancelář SCORE v Kapském městě.

Slum Soccer
www.slumsoccer.org
Tato iniciativa nabízí lidem bez domova – mládeži i dospělým, mužům i ženám, kteří žijí v hospodářsky zaostalých oblastech na okraji společnosti, nové impulsy a příležitost zlepšit pomocí fotbalu svou sociální situaci a zapojit se do veřejného života. Zároveň pořádá akce a soutěže, kde tito hráči mohou ukázat svůj talent.

Spirit of Soccer
www.spiritofsoccer.net
Tato nevládní organizace pracuje s budoucími fotbalisty a jejich komunitami především v zemích zasažených válečným konfliktem a pomocí fotbalu šíří osvětu o nebezpečí nášlapných min a další válečné munice.

Streetfootballworld
www.streetfootballworld.org
Síť streetfootballworld sdružuje přes 80 místních iniciativ z celého světa, které pomocí „pouličního fotbalu“ řeší nejrůznější otázky od dětských práv a vzdělávání, přes prosazování mírového soužití, ochranu životního prostředí a zdraví až po sociální integraci a boj proti diskriminaci.

TackleAfrica
www.tackleafrica.org
Tato organizace, kterou založila v květnu 2002 skupina mladých lidí z Velké Británie, pomáhá prostřednictvím fotbalu zlepšovat povědomí mladých Afričanů o HIV/AIDS a umožňuje jim tak žít bezpečněji a zdravěji.

UEFA
www.uefa.com
UEFA je řídící organizace evropského fotbalu. Úzce spolupracuje s národními fotbalovými asociacemi na tvorbě předpisů a pořádání soutěží, jako je Liga mistrů, Evropská liga a šampionát EURO. Prostřednictvím svých aktivit pod hlavičkou „Fotbal a sociální odpovědnost“ podporuje UEFA řadu místních občanských iniciativ po celé Evropě.

United Nations
www.un.org
OSN je mezinárodní organizace, kterou v roce 1945 po skončení druhé světové války založilo 51 zemí s cílem udržovat mezinárodní mír a bezpečnost, rozvíjet přátelské vztahy mezi národy a podporovat sociální pokrok, zvyšování životní úrovně a dodržování lidských práv. Díky svému jedinečnému mezinárodnímu charakteru a pravomocem zakotveným v zakládající chartě může OSN zasahovat v celé řadě otázek a svým 192 členským státům poskytovat prostor k vyjadřování jejich stanovisek ve Valném shromáždění, Radě bezpečnosti, Ekonomické a sociální radě a dalších orgánech. Činnost OSN zasahuje do všech koutů světa.

United Nations Office on Sport for Development and Peace (UNOSDP)
www.un.org/sport
UNOSDP založil v roce 2001 Kofi Annan. Jejím cílem je systematicky a uceleně koordinovat snahy OSN v oblasti podpory sportu, kterého lze využít k rozvoji a mírovému soužití. Nynějším zvláštním poradcem OSN pro sport jako nástroj rozvoje a míru je Wilfried Lemke z Německa.

Informace o projektu:

Fotbal pro rozvoj

V roce 2006 navázaly Evropská komise a FIFA partnerství pro rozvoj prostřednictvím fotbalu díky jeho širokým možnostem zasahovat do celé řady oblastí rozvoje a „vzhledem k tomu, že fotbal může pozitivně ovlivnit země globálního Jihu a jejich pokrok v dosahování rozvojových cílů tisíciletí a k významu skutečnosti, že příští mistrovství světa v roce 2010 se bude poprvé v historii konat na africkém kontinentě, v Jihoafrické republice“. Obrovská pozornost, kterou veřejnost i média věnují mistrovství světa v Jihoafrické republice v roce 2010 je velkou příležitostí na tyto otázky poukázat.
V souvislosti s prvním fotbalovým mistrovstvím světa na africkém kontinentě vznikla skupina neziskových organizací z Evropy a pěti afrických zemí, která se rozhodla vytvořit projekt zaměřený na fotbal jako prostředek k řešení rozvojových témat v souladu s rozvojovými cíli tisíciletí. Doufáme, že tento projekt zlepší informovanost o různých tématech, jako jsou společnost, rozvoj či místní společenství lidí, a bude mládež motivovat k tomu, aby se v těchto problémech aktivně angažovala. Naším záměrem je zanechat svůj vlastní malý odkaz lidem v Africe i jiných částech světa. K jeho dosažení by nám měl pomoci i tento projekt. Nese název **„Fotbal pro rozvoj - sport jako prostředek zvyšování informovanosti a získávání veřejné podpory“** a sleduje tyto cíle:

- přispět k plnění rozvojových cílů tisíciletí využíváním potenciálu fotbalu jakožto účinného a účelného rozvojového nástroje
- využít popularitu fotbalu k tomu, abychom zlepšili povědomí mládeže, fotbalových organizací i (sportovních) médií o rozvojové problematice, zapojili je do rozvoje a získali jejich podporu

Cílové skupiny

- studenti na středních i odborných školách, mládež a migranti
- subjekty zabývající se fotbalem včetně řídících fotbalových organizací
- sportovní novináři a média včetně celostátních
- neziskové organizace a nadace

Hlavní aktivity:

- **vzdělávací program pro školy:** vydání příručky pro učitele, školení pro lektory workshopů, interaktivní workshopy a regionální fotbalové turnaje pro školy v České republice, Rakousku, Maďarsku a Itálii
- **evropská konference na téma „Rozvoj prostřednictvím fotbalu: jak využít potenciál prvního mistrovství světa konaného v Africe“** (Development through Football: Exploiting the Potential of the first African World Cup, 23.–24. dubna 2010 ve Vídni), na které byl schválen Vídeňský akční plán
- **semináře pro novináře** (2010 v Rakousku a Itálii)
- **výměnný program pro novináře a evropsko-africká internetová platforma** *www.kaptransmissions.org*
- **pobyt keňské mládeže ze sportovní organizace Mathare Youth Sports Association** (červen 2010 a 2011)
- **aktivity v „afrických fanouškovských zónách“ v centrech měst během fotbalového mistrovství světa** v červnu 2010
- **aktivity na stadionech při profesionálních fotbalových zápasech** (sezóna 2010/11)
- **setkání odborníků z nevládních organizací** (jaro 2011 v České republice)
- **příručka dobré praxe Fotbal pro rozvoj** (2011)
- **internetové stránky projektu:** *www.FootballforDevelopment.net*

Partneři projektu

Fotbal pro rozvoj

Wiener Institut für internationalen Dialog und Zusammenarbeit (VIDC)

Vídeňský institut pro mezinárodní dialog a spolupráci (VIDC) je mezinárodní nevládní nezisková organizace založená v roce 1962, která působí na poli mezinárodní spolupráce a dialogu, zlepšování informovanosti o globálních problémech, na poli kultury a vztahů s veřejností a boje proti rasismu a diskriminaci ve sportu. VIDC má tři oddělení nazvaná Dialog a politiky (sociální a politické strategie), Kultury v pohybu (mezikulturní výměny) a Fair play, různé barvy, jedna hra (boj proti diskriminaci v evropském fotbalu).
Svými sociálně-politickými aktivitami a orientací na místní občanské iniciativy se VIDC snaží upozorňovat na rozmanitost postojů, hodnot a způsobů života v globálním kontextu a podporovat chápání různorodosti jako výrazu kulturního bohatství. Proto se tato organizace pohybuje v oblasti vědy a kultury i ve světě sportu, kde chce přispět k potírání všech forem diskriminace a rasismu. Jejím hlavním cílem je změnit životní podmínky lidí vyloučených na okraj společnosti a podporovat je v tom, aby se sami začali organizovat.

Kontaktní údaje:
VIDC - Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation
Möllwaldplatz 5/3, A-1040 Vídeň, Rakousko
Tel. (+43) 171 33594
Kontaktní osoby: Bella Bello Bitugu (+43) 650 683 1842 a Kurt Wachter
E-mail: bitugu@vidc.org, wachter@vidc.org
Internet: www.vidc.org, www.fairplay.or.at

INEX – Sdružení dobrovolných aktivit (INEX-SDA)

INEX – Sdružení dobrovolných aktivit je nevládní nezisková organizace působící od roku 1991 v oblasti mezinárodního dobrovolnictví, vzdělávání a informačních kampaní. Od roku 2006 organizuje celostátní rozvojově-vzdělávací projekt Fotbal pro rozvoj. Globálním rozvojovým vzděláváním se tato organizace zabývá od roku 2004, kdy se zapojila do výměnných programů mezi zeměmi globálního Severu a Jihu v rámci spolupráce s programem ASA (síť GLEN) a výborem CCIVS (koordinační výbor pro mezinárodní dobrovolnickou službu). Na národní úrovni spolupracuje také s Českým fórem pro rozvojovou spolupráci (FoRS) a s iniciativou Česko proti chudobě.
Cílem organizace INEX-SDA je přispět k rozvoji tolerantní a otevřené společnosti a podporovat aktivní a odpovědný přístup ke světu kolem nás na místní i globální úrovni.

Kontaktní údaje:
INEX – Sdružení dobrovolných aktivit
Varšavská 30, 120 00 Praha 2 – Vinohrady, Česká republika
Tel. (+420) 222 362 715
Kontaktní osoba: Pavel Žwak (+420) 604 269 685
E-mail: inexsda@inexsda.cz, fotbal@inexsda.cz
Internet: www.inexsda.cz, www.fotbalprorozvoj.org

Uisp – Unione Italiana Sport per Tutti (UISP)

Italské sdružení Uisp – Sport pro všechny je celostátní sportovní sdružení, jehož cílem je prosazovat právo všech lidí sportovat a které se zároveň zabývá otázkami zdraví, kvality života, vzdělávání a společenských vztahů. V současné době má přes milion členů působících ve 14 000 sportovních klubech ve všech dvaceti italských regionech a 160 místních výborů, které se angažují ve 26 sportovních disciplínách. Svaz Uisp a jím založená nezisková organizace Peace Games organizují sportovní aktivity v Palestině, Bosně, mexickém státě Chiapas, Libanonu, Brazílii, Jihoafrické republice, Mozambiku, Senegalu a Saharské arabské demokratické republice (na území Západní Sahary).

Kontaktní údaje:
Uisp Nazionale
Largo Nino Franchellucci 73, 00155 Řím, Itálie
Tel. (+39) 06 4398431
Kontaktní osoba: Layla Mousa
E-mail: uisp@uisp.it, l.mousa@uisp.it
Internet: www.uisp.it

Mahatma Gandhi Emberi Jogi Egyesület (MGHRO)

Maďarská Organizace Mahátmy Gándhího pro lidská práva působí od roku 1992 v oblasti integrace uprchlíků a boje proti netoleranci. Organizace je zastoupena ve výboru pro menšiny maďarského fotbalového svazu MLSZ. Její partnerská organizace MGHRO-Gambia využívá sport k potírání chudoby. Dvěma nejdůležitějšími projekty MGHRO jsou Program výchovy k toleranci (Tolerance Education Programme) určený studentům středních škol a kampaň Fotbalem proti rasismu (Football Against Racism).

Kontaktní údaje:
Mahatma Gandhi Human Rights Organisation
Ferenc krt. 18. Fszt. 1., Budapešť 1092, Maďarsko
Tel. (+36 1) 215-8301
Kontaktní osoba: Gibril Deen
E-mail: gandhiegyesulet@gmail.com
Internet: www.gandhi.hu

BIBLIOGRAFIE

Publikace o fotbalu a rozvoji

AIDS Epidemic Update. In UNAIDS and WHO. AIDS Epidemic Update. Geneva: UNAIDS, 2009 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z *http://data.unaids.org/pub/Report/2009/JC1700_Epi_Update_2009_en.pdf.*
FIFA - Football's Hidden Stories [online]. 1994 - 2010 [cit. 2010-04-14]. FIFA. Dostupné z *http://www.fifa.com/aboutfifa/worldwideprograms/hiddenstories/index.html.*
FIFA, streetfootballworld. Football for Hope Festival: Celebrating the power of football (guide for volunteers). South Africa, 2010.
FLEMING, Steve. Eleven-Making Lives Better: 11 Stories of Development Through Football, 2010.
European Commission: Bílá kniha o sportu. Lucemburk, 2007. Dostupné z *http://ec.europa.eu/sport/pub/pdf/whitepaper-short_cs.pdf.*
FIFA. Make the world a better place. Mission, goals and programmes of the FIFA Football for Hope movement, Zurich, 2006.
VIDAL, John. Guardian.co.uk [online]. Monday 22 March 2010 [cit. 2010-11-23]. 227 million people escape world's slums, UN report finds. *http://www.guardian.co.uk/world/2010/mar/22/slums-un-report.*
MOMSEN, Janet H. Gender and Development, 2004.
OHCHR. United Nations Human Rights [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Universal Declaration of Human Rights. Dostupné z *http://www.ohchr.org/en/udhr/pages/introduction.aspx.*
SCHALKWYK, Johanna. Culture, Gender Equality and Development Cooperation. In OECD. Culture. 2000. Quebec: CIDA, 2000 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z *http://www.oecd.org/dataoecd/2/9/1896320.pdf.*
Sport for Development and Peace International Working Group: Harnessing the power of sport for development and peace. Toronto, 2005.
Streetfootballworld [online]. 2010 [q. 2010-09-11]. Streetfootballworld. Dostupné z *http://www.streetfootballworld.org/managecontent/development-through-football-1.*
UNICEF. Sport, Recreation and Play [online]. New York: UNICEF, 2004 [cit. 2010-11-29]. Online: *http://www.unicef.org/publications/files/5571_SPORT_EN.pdf.*
OSN: Achieving the Objectives of the United Nations through Sport. Geneva, 2008. Dostupné z *http://assets.sportanddev.org/downloads/achieving_the_objectives_of_the_un_through_sport_june_2008_1.pdf.*
UJFALUŠI, Robin. Jak se hraje fotbal v Africe. Praha: Gutenberg, 2007.
UNDP. Human Development Report: Gender and Human Development, 1995.
UNDP. United Nations Development Programme [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Women's Empowerment. Dostupné z *http://www.undp.org/women/.*
VAN BOTTENBURG, Maarten, et al.: Sports Participation in the European Union. Utrecht, 2005.
Světová banka. Education and HIV/AIDS [online]. Washington DC: WB, 2002 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z *http://books.google.cz/books?id=oIUTARGCQKoC&printsec=frontcover&dq=HIV/AIDS&ei=5LukS__kMpmIzQSlsIGLCQ&cd=1#v=onepage&q=&f=false.*
WENNERHOLM ČÁSLAVSKÁ, Tereza. Gender Studies o.p.s [online]. 2010 [cit. 2011-02-07]. Rovné příležitosti do firem. Dostupné z *http://zpravodaj.feminismus.cz/clanek.shtml?x=2218527&als[nm]=2218553.*
WHO. World Health Organisation [online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Gender, Women and Health. Dostupné z *http://www.who.int/gender/whatisgender/en/index.html, http://www.who.int/features/factfiles/hiv/en/index.html.*

Pedagogické publikace

CONCORD. DEEP - Developing Europeans' Engagement for the Eradication of Global Poverty [online]. 2009 [cit. 2010-09-26]. DEEP: What is development education? Dostupné z *http://www.deeep.org/whatisde.html.*
BULDIOSKI, Goran, et al. T- Kit on Training Essentials. Strassburg: Council of Europe Publishing, 2002.
GILLERT, Arne, et al. T- Kit: Intercultural Learning. Strassburg: Council of Europe Publishing, 2000.
Handbook II: Rozvíjíme kritické myšlení. Praha: Kritické myšlení, o.s., 2007.
HOLT, John. The under-achieving school. Mumbai: Eklavya Publication, 1985.
MC CARTHY, Owen. Our World, Our Future: A teaching resource on development for Senior Primary Geography. Ireland: Irish Aid - Department of Foreign Affairs, 2006.
SHEEHAN, Johny ; MCCREA, Niamh. Chilled out not worn out!: Young People Around the World Beating Stress. Development Cooperation Ireland: Grehan Printers, 2004.
Varianty. Společný SVĚT: Příručka globálního rozvojového vzdělávání. Praha: Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2004. Dostupné z *http:// www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_101.pdf.*
TEMPLE, Charles. Critical Thinking Across the Curriculum: Reading & Writing for Critical Thinking Across the Curriculum. New York: Open Society Institute/RWCT Project, 2001.

FORMULÁŘ PRO ZPĚTNOU VAZBU:

PŘÍRUČKA FOTBAL PRO ROZVOJ

1. Vystihují jednotlivé aktivity zamýšlené cíle? Pokud ne, upřesněte.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Pochopili účastníci aktivit koncept rozvoje prostřednictvím sportu?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Které nápady jste použili nebo přizpůsobili?

.....

.....

.....

.....

.....

4. Které nápady vám připadaly méně užitečné a proč?

.....

.....

.....

.....

.....

5. Co si myslíte o celkové struktuře příručky?

.....

.....

.....

.....

.....

6. Co byste doporučili pro příští vydání?

.....

.....

.....

.....

.....

Profese:

Škola/organizace:

Učitel/Školitel:

☐ *Dlouholetá aktivní praxe*

☐ *Začínající pracovník*

Tento formulář prosím zašlete zpět poštou nebo e-mailem na adresu:

INEX – SDA
FOTBAL PRO ROZVOJ
Varšavská 30
120 00 Praha 2
Česká republika
E-mail: fotbal@inexsda.cz

www.footballfordevelopment.net